Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej w województwie podlaskim" realizowany w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus

Załącznik
do Uchwały Nr .....
Zarządu Województwa
Podlaskiego
z dnia ..... r.

REGIONALNY PLAN ROZWOJU USŁUG SPOŁECZNYCH I DEINSTYTUCJONALIZACJI W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM na lata 2026-2028

(projekt)

ROPS W BIAŁYMSTOKU

Białystok 2025

SPIS TREŚCI

1 WYKAZ SKRÓTÓW 4

2 WPROWADZENIE 6

3 SPOSÓB OPRACOWANIA AKTUALIZACJI REGIONALNEGO PLANU ROZWOJU USŁUG SPOŁECZNYCH I DEINSTYTUCJONALIZACJI (RPDI) NA LATA 2026-2028 . 8

4 OBSZARY INTERWENCJI SPECYFICZNE DLA WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO 12

4.1 OBSZAR I – ZAGADNIENIA HORYZONTALNE 14

4.1.1 Kluczowe wnioski z diagnozy Obszaru I. 14

4.1.2 Rekomendacje dotyczące Obszaru I. 15

4.1.3 Założenia dotyczące deinstytucjonalizacji w ramach Obszaru I. 16

4.1.4 Cel szczegółowy Obszaru I. 16

4.1.5 Planowane działania – Obszar I. 17

4.2 OBSZAR II – RODZINA I DZIECI, W TYM DZIECI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI .. 26

4.2.1 Kluczowe wnioski z diagnozy Obszaru II. 26

4.2.2 Rekomendacje dotyczące Obszaru II. 26

4.2.3 Założenia dotyczące deinstytucjonalizacji w ramach Obszaru II. 27

4.2.4 Cel szczegółowy Obszaru II. 28

4.2.5 Planowane działania – Obszar II. 29

4.3 OBSZAR III – OSOBY POTRZEBUJĄCE WSPARCIA W CODZIENNYM FUNKCJONOWANIU (W TYM SENIORZY) 38

4.3.1 Kluczowe wnioski z diagnozy Obszaru III. 38

4.3.2 Rekomendacje dotyczące Obszaru III. 39

4.3.3 Założenia dotyczące deinstytucjonalizacji w ramach Obszaru III. 40

4.3.4 Cel szczegółowy Obszaru III. 41

4.3.5 Planowane działania – Obszar III. 42

4.4 OBSZAR IV – OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI 48

4.4.1 Kluczowe wnioski wynikające z diagnozy Obszaru IV. 48

4.4.2 Rekomendacje dotyczące Obszaru IV. 49

4.4.3 Założenia dotyczące deinstytucjonalizacji w ramach Obszaru IV. 50

4.4.4 Cel szczegółowy Obszaru IV. 50

4.4.5 Planowane działania – Obszar IV. 51

4.5 OBSZAR V – OSOBY W KRYZYSIE ZDROWIA PSYCHICZNEGO 59

4.5.1 Kluczowe wnioski z diagnozy Obszaru V. 59

4.5.2 Rekomendacje dotyczące Obszaru V. 61

4.5.3 Założenia dotyczące deinstytucjonalizacji w ramach Obszaru V. 61

4.5.4 Cel szczegółowy Obszaru V. 62

4.5.5 Planowane działania – Obszar V. 63

4.6 OBSZAR VI – OSOBY W KRYZYSIE BEZDOMNOŚCI 68

4.6.1 Kluczowe wnioski z diagnozy Obszaru VI. 68
4.6.2 Rekomendacje dotyczące Obszaru VI. 70
4.6.3 Założenia dotyczące deinstytucjonalizacji w ramach Obszaru VI. 71
4.6.4 Cel szczegółowy Obszaru VI. 71
4.6.5 Planowane działania – Obszar VI. 72

5 FINANSOWANIE 76

6 WSKAŹNIKI WSPÓLNE DLA WSZYSTKICH OBSZARÓW 78

7 MONITORING 85

8 SPIS TABEL 86

1 Wykaz skrótów

CIS	Centrum Integracji Społecznej
COM	Centrum Opiekuńczo-Mieszkalne
CUS	Centrum Usług Społecznych
DDOM	Dzienny Dom Opieki Medycznej
DI	Deinstytucjonalizacja
DPS	Dom Pomocy Społecznej
DWRR	Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego
DEFS	Departament Europejskiego Funduszu Społecznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS+	Europejski Fundusz Społeczny Plus
FEdP	Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027
FERS	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego
IZ	Instytucja Zarządzająca Programem Regionalnym Funduszami Europejskimi dla Podlaskiego 2021-2027
JPS	Jednostka Pomocy Społecznej
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KIS	Klub Integracji Społecznej
LPDI	Lokalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji
MFiPR	Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej
MRPiPS	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
NGO	Organizacje pozarządowe
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
OzN	Osoby z niepełnosprawnościami
OZPS	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

PES	Podmioty Ekonomii Społecznej
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
POZ	Podstawowa Opieka Zdrowotna
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
RPDI	Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji
PUW	Podlaski Urząd Wojewódzki
ŚDS	Środowiskowy Dom Samopomocy
SZOP FEdP	Szczegółowy Opis Priorytetów Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027
UMWP	Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego
WTZ	Warsztaty Terapii Zajęciowej
ZAZ	Zakład Aktywności Zawodowej

2 Wprowadzenie

Usługi społeczne, obok polityki zabezpieczenia dochodu, stanowią jeden z najważniejszych komponentów polityk publicznych państwa w zakresie realizowanej polityki społecznej. Są one odpowiedzią na współczesne wyzwania społeczne oraz wynikają z potrzeb związanych z takimi procesami, jak: zmiany demograficzne i starzenie się społeczeństwa, przeobrażenia w strukturze rodzin, zmiany na rynku pracy, wzrost liczby osób o szczególnych potrzebach i z niepełnosprawnościami, występowanie ryzyk socjalnych, kryzysów osobistych i rodzinnych, a także rosnące zapotrzebowanie na nowe kompetencje i kwalifikacje. Dostępność usług w zakresie wsparcia społecznego i profilaktyki powinna być zapewniona każdej osobie, która może ich potrzebować, przy czym szczególne znaczenie przypisuje się osobom należącym do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Należą do nich m.in. osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami, osoby w kryzysach – psychicznym, bezdomności, uzależnienia czy przemocy – a także rodziny, w tym dzieci i młodzież przebywające w pieczy zastępczej. Proces deinstytucjonalizacji zaplanowany jest jako wieloletni i stopniowy, co oznacza, że zmiany w zakresie dostępności i koordynacji usług będą wprowadzane etapowo, w sposób zindywidualizowany, dostosowany do potrzeb i możliwości każdej osoby, tak aby zapewnić warunki jak najbardziej zbliżone do życia w środowisku domowym i rodzinnym. Jednocześnie proces ten ma umożliwiać odbiorcom usług zachowanie kontroli nad własnym życiem i podejmowanymi decyzjami, chronić ich przed izolacją od społeczności lokalnej oraz gwarantować prymat indywidualnych potrzeb mieszkańców gmin nad wymogami organizacyjnymi i proceduralnymi. Zmiany w zakresie deinstytucjonalizacji (DI) będą realizowane przede wszystkim poprzez rozwijanie nowych usług i miejsc świadczenia wsparcia w środowisku lokalnym, tak aby wypełnić istniejącą lukę między opieką domową a instytucjonalną opieką całodobową. To właśnie tym grupom w szczególności dedykowane są strategiczne dokumenty, takie jak „Strategia Rozwoju Usług Społecznych. Polityka publiczna do 2030 r. (z perspektywą do 2035)" oraz „Zdrowa Przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021–2027 z perspektywą do 2030", a na poziomie regionalnym – Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji (RPDI).

Obecny Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji (RPDI) dla województwa podlaskiego na lata 2026–2028 stanowi aktualizację oraz kontynuację działań zapoczątkowanych w poprzednim Planie na lata 2023–2025, przyjętym Uchwałą Nr 351/6719/2023 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 6 lipca 2023 r. Dokument ma charakter regionalny i został opracowany, we współpracy z gronem ekspertów oraz przedstawicielami organizacji pozarządowych i podmiotów reprezentujących wszystkie grupy odbiorców, przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej. Jego celem jest

usystematyzowanie i rozwijanie procesów deinstytucjonalizacji oraz rozwoju usług społecznych w województwie podlaskim, zgodnie z wynikami zaktualizowanej diagnozy regionalnej (Załącznik nr 1), wynikami monitoringu RPDI (Załącznik nr 2) oraz rekomendacjami wypracowanymi podczas spotkań roboczych. Regionalny Plan stanowi również punkt odniesienia dla lokalnych planów deinstytucjonalizacji (LPDI), opracowywanych i realizowanych przez gminy oraz powiaty. W ten sposób dokument tworzy spójne ramy działań na poziomie regionalnym i lokalnym, przyczyniając się do ustrukturyzowania planowanych zmian w zakresie rozwoju usług społecznych w oparciu o potrzeby i potencjały zidentyfikowane w diagnozie regionalnej.

3 Sposób opracowania aktualizacji Regionalnego Planu Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji (RPDI) na lata 2026-2028

Celem aktualizacji Regionalnego Planu Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji w Województwie Podlaskim na lata 2026–2028 jest dostosowanie dokumentu do bieżących potrzeb i uwarunkowań rozwoju usług społecznych w regionie oraz kontynuacja działań zapoczątkowanych w poprzednim okresie. RPDI stanowi kluczowy dokument wskazujący obszary wymagające interwencji w zakresie rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie podlaskim.

Prace nad opracowaniem i aktualizacją RPDI zostały zorganizowane przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku we współpracy z doradcą zewnętrznym oraz były realizowane w ramach projektu „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej w województwie podlaskim", współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+). Projekt ten jest realizowany w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027 (FERS), Działania 04.13: Wysokiej jakości system włączenia społecznego, w ramach typu projektów pn. „Działania ROPS w zakresie usług społecznych, pomocy społecznej, ekonomii społecznej i aktywnej integracji, służące włączeniu społecznemu, realizowane na poziomie wojewódzkim".

Proces aktualizacji RPDI zaplanowany został jako wielostopniowy i partycypacyjny, obejmujący pięć głównych etapów:

Etap I – Opracowanie koncepcji procesu aktualizacji RPDI

Na pierwszym etapie przygotowano koncepcję aktualizacji RPDI, opisującą główne założenia i etapy całego procesu. Dokument został opracowany w wyniku wewnętrznych uzgodnień w ramach Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku, przy wsparciu doradcy zewnętrznego. Koncepcja określała cel aktualizacji, opis etapów prac nad dokumentem, rekomendacje dotyczące uczestników procesu oraz wstępny harmonogram działań.

Etap II – Ustalenie ram aktualizacji we współpracy z Instytucją Zarządzającą

Na drugim etapie przeprowadzono spotkanie przedstawicieli Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku oraz Instytucji Zarządzającej Programem Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021–2027 (FEdP). Jego celem było określenie ram aktualizacji RPDI w odniesieniu do dostępnych środków finansowych z programów FEdP, Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS), budżetu województwa oraz krajowych źródeł finansowania. W trakcie spotkania omówiono warunki wykorzystania tych środków oraz ustalono zasady współpracy Instytucji Zarządzającej w procesie aktualizacji dokumentu.

Etap III – Prace grup roboczych

Trzeci etap obejmował organizację prac pięciu grup roboczych, odpowiadających kluczowym obszarom wsparcia:

1. rodziny i dzieci, w tym dzieci z niepełnosprawnościami,
2. osoby starsze,
3. osoby z niepełnosprawnościami,
4. osoby w kryzysie zdrowia psychicznego,
5. osoby w kryzysie bezdomności.

Każda z grup spotkała się dwukrotnie. Pierwsze spotkania poświęcone były podsumowaniu działań realizowanych w latach 2023–2025 w ramach RPDI, analizie potrzeb wynikających z diagnozy danego obszaru oraz wypracowaniu rekomendacji dotyczących niezbędnych działań w kolejnych latach. Drugie spotkania skupiały się na określeniu warunków realizacji działań wspierających trwały rozwój usług społecznych i procesów deinstytucjonalizacji, identyfikacji mechanizmów wspierających między innymi podmioty ekonomii społecznej jako realizatorów usług oraz analizie możliwości finansowania działań z różnych dostępnych źródeł.

Etap IV – Opracowanie wstępnej wersji zaktualizowanego RPDI

Na podstawie analizy danych zastanych, wniosków z diagnozy regionalnej, monitoringu RPDI oraz wiedzy eksperckiej uczestników grup roboczych, opracowano wstępną wersję zaktualizowanego RPDI. Dokument ten uwzględnia zarówno rekomendacje wynikające z wcześniejszych etapów prac, jak i aktualne potrzeby oraz uwarunkowania rozwoju usług społecznych w regionie. W dokumencie uwzględniono również wstępne wnioski z analizy danych zastanych i dostępności terytorialnej usług związanych z opieką długoterminową w systemie pomocy społecznej w województwie podlaskim na podstawie badania pn. „Mapowanie potrzeb w zakresie opieki długoterminowej w systemie pomocy społecznej w województwie podlaskim" realizowanego na zlecenie ROPS w Białymstoku w ramach projektu „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej w województwie podlaskim", którego celem jest zidentyfikowanie i analiza potrzeb związanych z opieką długoterminową w województwie podlaskim oraz stworzenie kompleksowego obrazu sytuacji w zakresie opieki długoterminowej w regionie w celu zaplanowania skutecznych działań na rzecz poprawy jakości życia osób wymagających takiego wsparcia. Zakończenie badania wraz ze sporządzeniem raportu nastąpi zgodnie z Umową do dnia 05.02.2026 r.

Prace nad przygotowaniem „Regionalnego Planu Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji w Województwie Podlaskim na lata 2026–2028" były prowadzone przez zespół specjalistów i ekspertów oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych reprezentujących wszystkie obszary i grupy społeczne określone w SRUS oraz w RPDI. Prace realizowano we współpracy z doradcą oraz przy merytorycznym wsparciu

przedstawicieli instytucji pomocy i integracji społecznej, a także podmiotów właściwych dla innych polityk sektorowych z terenu województwa podlaskiego.

Etap V – Konsultacje społeczne zaktualizowanego RPDI

Wstępna wersja zaktualizowanego dokumentu została poddana konsultacjom społecznym z udziałem kluczowych interesariuszy rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie podlaskim. W proces konsultacji zaangażowano jednostki samorządu terytorialnego, instytucje samorządowe, podmioty ekonomii społecznej, w tym organizacje pozarządowe. Zebrane uwagi i rekomendacje zostały przeanalizowane i wykorzystane do przygotowania ostatecznej wersji RPDI, przekazanej następnie Zarządowi Województwa Podlaskiego do zatwierdzenia.

Koordynatorem procesu aktualizacji był Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku, który odpowiadał za organizację i przebieg prac. W proces zaangażowano również Instytucję Zarządzającą, doradcę zewnętrznego, uczestników pięciu grup roboczych właściwych dla poszczególnych obszarów tematycznych świadczących usługi społeczne i zdrowotne, reprezentantów kluczowych grup wsparcia: osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, w kryzysie zdrowia psychicznego, bezdomności oraz rodzin, dzieci i młodzieży, w tym dzieci z niepełnosprawnościami, a także przedstawicieli gminnych i powiatowych jednostek samorządu terytorialnego posiadających doświadczenie w organizowaniu usług społecznych, innych instytucji samorządowych, ekspertów ze środowiska naukowego i podmiotów ekonomii społecznej, organizacji pozarządowych uczestniczących w konsultacjach społecznych.

Aby zapewnić zgodność polityki społecznej województwa podlaskiego z kierunkami unijnymi i krajowymi, nieodzowne było zwrócenie uwagi w procesie przygotowywania Planu na cele określone w dokumentach wspólnotowych, rządowych i regionalnych. Przygotowany przez ROPS dokument koreluje z następującymi krajowymi dokumentami strategicznymi:

1. Ogólnoeuropejskie Wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności.
2. Strategia Rozwoju Usług Społecznych, polityka publiczna do roku 2030, z perspektywą do 2035 r.
3. Zdrowa Przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030
4. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej.
5. Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu do 2027 r.
6. Rekomendacje MFiPR: „Włączenie społeczne w Programach Regionalnych".

oraz dokumenty o charakterze regionalnym:

1. Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030.

2. Strategia Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego do roku 2030.
3. Program Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027.
4. Wojewódzki Plan Transformacji Województwa Podlaskiego na lata 2022–2026.
5. Program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii w województwie podlaskim na lata 2022-2025.
6. Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Podlaskim na lata 2024-2027.
7. Program na rzecz poprawy warunków życia społecznego i zawodowego osób z niepełnosprawnościami w województwie podlaskim na lata 2024 – 2027.
8. Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej w województwie podlaskim na lata 2025 – 2029.
9. Program pomocy społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu w województwie podlaskim na lata 2024-2027.
10. Regionalny Program Ochrony Zdrowia Psychicznego i programy towarzyszące, np. program rozwoju zróżnicowanych form wspieranego i wspomaganego zatrudnienia oraz przedsiębiorczości społecznej dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, w tym z zaburzeniami psychicznymi.
11. Program współpracy samorządu województwa podlaskiego z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w 2025 roku.
12. Wieloletni Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w województwie podlaskim do roku 2027.

4 Obszary interwencji specyficzne dla województwa podlaskiego

Obszary interwencji określone w zaktualizowanym Regionalnym Planie Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji (RPDI) wynikają z diagnozy usług społecznych, stanowiącej załącznik nr 1 do Planu, uwzględniającej uwarunkowania i specyfikę województwa podlaskiego. W diagnozie zidentyfikowano pięć kluczowych obszarów interwencji charakterystycznych dla regionu, obejmujących:

1. rodziny i dzieci, w tym dzieci z niepełnosprawnościami,
2. osoby starsze,
3. osoby z niepełnosprawnościami,
4. osoby w kryzysie zdrowia psychicznego,
5. osoby w kryzysie bezdomności.

Każdy z wymienionych obszarów interwencji został opracowany odrębnie, z uwzględnieniem specyfiki grup docelowych oraz charakteru problemów społecznych występujących w województwie podlaskim. Jednocześnie w Planie uwzględniono wzajemne powiązania między obszarami, wynikające z faktu, że grupy docelowe mogą się częściowo pokrywać, a działania podejmowane w jednym obszarze mogą oddziaływać na inne. Dlatego na etapie wdrażania RPDI konieczne będzie zachowanie spójności i komplementarności interwencji, m.in. poprzez właściwe planowanie kolejności działań, koordynację inicjatyw oraz dostosowanie udziału w naborach projektów ogłaszanych przez Instytucję Zarządzającą. W ramach RPDI wyodrębniono także **obszar horyzontalny**, obejmujący wnioski, rekomendacje oraz działania o charakterze ponadobszarowym, który odnosi się do wszystkich pięciu zidentyfikowanych obszarów interwencji. Działania horyzontalne mają charakter wspierający i integrujący – służą wzmacnianiu systemu usług społecznych w regionie, podnoszeniu jakości i dostępności wsparcia, a także rozwojowi mechanizmów koordynacji oraz współpracy pomiędzy instytucjami i podmiotami działającymi na różnych poziomach.

Warto podkreślić, że migranci nie stanowią odrębnego obszaru interwencji w RPDI. Ich potrzeby zostały jednak uwzględnione we wszystkich typach projektów ogłaszanych przez Instytucję Zarządzającą (IZ) w konkursach dotyczących usług społecznych. Dzięki temu zapewniono możliwość kierowania wsparcia do osób z doświadczeniem migracyjnym w sposób przekrojowy, w ramach działań prowadzonych w każdym z pięciu obszarów interwencji.

Odbiorcy:

Odbiorcy adresowanych działań, wynikają z obszaru interwencji. Zaliczamy do nich: przedstawicieli JST, kadrę JPS, członków NGO, mieszkańców województwa. Zarówno

odbiorcy, jak i planowane w RPDI działania muszą być zgodne z zapisami w innych dokumentach strategicznych jak również nie mogą przekraczać ram prawnych regulujących tak zadania, jak i uprawnienia samorządu województwa. Działania, do których jest zobowiązany samorząd województwa w dużej mierze dotyczą szkolenia i doskonalenia zawodowego kadr jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej. Do zadań województwa należy m.in. tworzenie i promowanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej, wspieranie rodziny i systemu pieczy zastępczej, co oznacza, że przy tworzeniu i testowaniu modeli, zwłaszcza działań o charakterze innowacyjnym, możliwe jest kierowanie działań bezpośrednio do mieszkańców.

4.1 OBSZAR I – ZAGADNIENIA HORYZONTALNE

Z diagnozy sytuacji społecznej w województwie podlaskim wynika, że pomimo zróżnicowanych potrzeb poszczególnych grup docelowych, występuje szereg wspólnych wyzwań i kierunków działań, istotnych dla wszystkich obszarów interwencji RPDI.

4.1.1 Kluczowe wnioski z diagnozy Obszaru I.

1. Rozwój i wzmacnianie lokalnych systemów usług społecznych poprzez tworzenie i rozwój Centrów Usług Społecznych (CUS) jako kluczowych instytucji koordynujących usługi środowiskowe, integrujących działania różnych podmiotów i ułatwiających mieszkańcom dostęp do kompleksowego wsparcia blisko miejsca zamieszkania.
2. Opracowanie i realizacja Lokalnych Planów Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji, które umożliwią strategiczne planowanie rozwoju usług w gminach, w oparciu o lokalne diagnozy, potrzeby mieszkańców i dostępne zasoby. Lokalne plany stanowią podstawę budowy trwałych, środowiskowych form wsparcia we wszystkich obszarach interwencji.
3. Rozwój mieszkalnictwa wspomaganego i treningowego jako alternatywy dla pobytu w instytucjach całodobowych. Mieszkania wspomagane czy treningowe stanowią narzędzie wspierania samodzielności osób potrzebujących pomocy – zarówno seniorów, osób z niepełnosprawnościami, osób po kryzysach psychicznych, rodzin w kryzysie, jak i osób wychodzących z bezdomności.
4. Wspieranie rozwoju ekonomii społecznej poprzez tworzenie przedsiębiorstw społecznych o charakterze usługowym przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES). Przedsiębiorstwa społeczne mogą pełnić podwójną funkcję – oferować zatrudnienie osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym oraz realizować usługi społeczne na rzecz lokalnych społeczności.
5. Zwiększenie wykorzystania możliwości wynikających z rządowych programów w zakresie wsparcia społecznego, w tym finansowania działań na rzecz rozwoju środowiskowych usług opiekuńczych, wytchnieniowych, asystenckich czy integracyjnych. Programy te stanowią ważne źródło finansowania dla wszystkich grup docelowych i mogą znacząco przyczynić się do realizacji celów deinstytucjonalizacji.
6. Wzmocnienie współpracy międzyinstytucjonalnej i koordynacji działań między samorządami, organizacjami pozarządowymi, instytucjami pomocy społecznej, podmiotami ekonomii społecznej, ochrony zdrowia i edukacji – co jest niezbędne dla zapewnienia kompleksowego wsparcia osobom i rodzinom w różnych sytuacjach życiowych.

7. Rozwój kadr i profesjonalizacja usług społecznych – brak wyspecjalizowanej kadry opiekuńczej, terapeutycznej, asystenckiej czy streetworkerskiej jest problemem wspólnym dla wszystkich obszarów i wymaga systemowego podejścia w zakresie szkoleń, doradztwa i wymiany doświadczeń.
8. Starzejące się społeczeństwo prowadzi do rosnącego zapotrzebowania na opiekę długoterminową, co spotyka się z niewystarczającymi zasobami, skutkując wzrostem kosztów dla gmin, co z kolei tworzy presję budżetową i prowadzi do niedofinansowania usług oraz niskiej jakości świadczeń.
9. Dominacja powiatów jako prowadzących Domy Pomocy Społecznej wiąże się z lepszą dostępnością usług w dużych ośrodkach, ale rodzi ryzyko nierówności w dostępności na obrzeżach województwa. Wysokie wskaźniki wykorzystania miejsc w DPS-ach (ponad 100%) sugerują, że potrzeby lokalnych społeczności przewyższają dostępne zasoby, co może skutkować kolejkami oczekujących i przeciążeniem istniejących placówek.
10. Usługi dziennych domów pomocy są w większości świadczone bezpośrednio przez gminy, z bardzo sporadycznym zlecaniem innym podmiotom. Największy potencjał i popyt obserwowany jest w największych ośrodkach miejskich (m. Białystok). W niektórych lokalizacjach wyraźne jest pełne (lub nawet przekroczone) wykorzystanie miejsc, co sugeruje wysokie zapotrzebowanie na tego typu wsparcie i możliwe potrzeby rozwojowe infrastruktury.

4.1.2 Rekomendacje dotyczące Obszaru I.

Wnioski z diagnozy wskazują na potrzebę rozwoju i wzmocnienia mechanizmów wspierających wszystkie grupy docelowe: rodziny i dzieci, w tym dzieci z niepełnosprawnościami, osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami, osoby w kryzysie zdrowia psychicznego, osoby w kryzysie bezdomności. Wspólne dla tych grup wyzwania dotyczą przede wszystkim: dostępności i jakości usług społecznych w środowisku lokalnym, rozwoju mieszkań wspomaganych i treningowych, integracji działań instytucji publicznych i podmiotów ekonomii społecznej, a także wzmocnienia lokalnych kompetencji w zakresie świadczenia usług.

Rekomendacje:

1. Zapewnienie dostępu do kompleksowych usług społecznych w środowisku lokalnym, blisko miejsca zamieszkania odbiorców.
2. Rozwój mieszkań wspomaganych i treningowych jako alternatywy dla instytucjonalnej opieki całodobowej.
3. Rozwój form opieki długoterminowej w systemie pomocy społecznej.
4. Wzmocnienie systemu wsparcia dla podmiotów świadczących usługi społeczne, w tym PES i NGO.

5. Zwiększenie integracji działań między różnymi sektorami i grupami odbiorców, w tym koordynacji lokalnych planów rozwoju usług społecznych.
6. Rozwój kompetencji kadr w zakresie świadczenia usług społecznych w środowisku lokalnym, w tym opiekuńczych, asystenckich i psychologicznych.

4.1.3 Założenia dotyczące deinstytucjonalizacji w ramach Obszaru I.

Założeniem obszaru horyzontalnego jest rozwój dostępnych w środowisku lokalnym usług społecznych dla wszystkich grup docelowych, w tym osób starszych, osób w kryzysie bezdomności, rodzin i dzieci, osób z doświadczeniem zaburzeń psychicznych oraz osób z niepełnosprawnościami, z równoczesnym ograniczeniem instytucjonalnej opieki całodobowej. Działania koncentrują się na tworzeniu i rozwoju mieszkań wspomaganych i treningowych, wzmacnianiu kompetencji kadr, integracji działań JST, NGO i podmiotów ekonomii społecznej oraz zapewnieniu elastycznego, zindywidualizowanego podejścia do potrzeb odbiorców. Celem jest zapewnienie spójnego, kompleksowego i dostępnego systemu wsparcia w środowisku lokalnym, sprzyjającego deinstytucjonalizacji oraz samodzielnemu i aktywnemu życiu w społeczności.

4.1.4 Cel szczegółowy Obszaru I.

Celem obszaru horyzontalnego jest zapewnienie spójnego, kompleksowego i zrównoważonego rozwoju usług społecznych w środowisku lokalnym dla wszystkich grup docelowych, poprzez podniesienie ich jakości, dostępności i standaryzacji, wzmocnienie współpracy międzysektorowej oraz rozwój zróżnicowanych form wsparcia, w tym mieszkań wspomaganych i treningowych. Działania te sprzyjają deinstytucjonalizacji i wspierają aktywne, samodzielne życie odbiorców w społeczności lokalnej.

4.1.5 Planowane działania – Obszar I.

Tabela 1. Rekomendowane działania o charakterze horyzontalnym

Lp.	Działania[1]	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028[2]
1.	Tworzenie mieszkań wspomaganych i treningowych (dla wszystkich obszarów/grup) • Wsparcie tworzenia i funkcjonowania mieszkań treningowych i wspomaganych, rozwój mieszkalnictwa adaptowalnego oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe łączących wsparcie społeczne (tzw. koszyk usług) i mieszkaniowe (EFS+) • Inwestycje w infrastrukturę społeczną w zakresie mieszkań treningowych i wspomaganych, oraz lokali/mieszkań w ramach najmu socjalnego (EFRR): ○ przebudowa, remont, budowa (tylko w uzasadnionych przypadkach) infrastruktury, zakup wyposażenia	DEFS, DWRR	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych (w ramach cross financingu) EFRR, Działanie FEDP 04.03 Inwestycje społeczne	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN. Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania

[1] Propozycje kryteriów/działań zawarte w RPDI odnoszące się do FEdP są wyłącznie rekomendacją dla Komitetu Monitorującego, który podejmuje każdorazowo ostateczną decyzję o ich zastosowaniu w poszczególnych konkursach.

[2] W przypadku działań finansowanych w ramach FEdP, realizowanych w ramach naborów łączących różne typy projektów, zdecydowano się podać łączną planowaną na lata 2026-2028 alokację oraz łączną wartość dofinansowania projektów uwzględniającą także środki krajowe. Wartości podane w kolumnie dotyczą zatem całości planowanych wydatków dla poszczególnych Działań FEdP, w ramach których możliwa jest realizacja usług społecznych.

Lp.	Działania[1]	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028[2]
				4.3 wynosi 22 500 000,00 PLN środków EFS+.
2.	Inwestycje w infrastrukturę społeczną powiązaną z procesem integracji i reintegracji społecznej i zawodowej oraz aktywizacji społeczno-zawodowej (m.in. CIS, KIS, ZAZ, WTZ) • Przebudowa, remont, budowa (tylko w uzasadnionych przypadkach) infrastruktury, zakup wyposażenia	DWRR	EFRR, Działanie FEDP 04.03 Inwestycje społeczne	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN. Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 4.3 wynosi 22 500 000,00 PLN środków EFS+.
3.	Rozwój infrastruktury na potrzeb Centrów Usług Społecznych (CUS)	DEFS, DWRR	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w

Lp.	Działania[1]	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028[2]
	• Rozwój infrastruktury w ramach cross-financingu (EFS+) • Inwestycje w infrastrukturę społeczną związaną z organizacją usług społecznych (EFRR): o przebudowa, remont, budowa (tylko w uzasadnionych przypadkach) infrastruktury, zakup wyposażenia - powiązane z organizacją usług społecznych świadczonych w szczególności w społeczności lokalnej i realizacją pracy socjalnej (CUS, OPS, PCPR)		dostępności usług społecznych (w ramach cross financingu) FEdP, EFRR, Działanie FEDP. 04.03 Inwestycje społeczne	ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN. Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 4.3 wynosi 22 500 000,00 PLN środków EFS+.
4.	Wspieranie podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych o charakterze usługowym, w ramach systemu wsparcia ekonomii społecznej (OWES), jako elementu rozwoju lokalnych usług społecznych • Działanie uwzględnia wsparcie PES w zakresie realizacji usług społecznych • Działanie uwzględnia tworzenie nowych oraz pomoc w przekwalifikowaniu/rozwoju istniejących	Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.03 Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.3 (obszar wsparcie ekonomii społecznej) wynosi 54 361 087 PLN środków EFS+,

Lp.	Działania[1]	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028[2]
	przedsiębiorstw społecznych w zakresie realizacji usług społecznych • Działania realizowane w ramach funkcjonujących oraz nowych projektów OWES • Usługi wsparcia realizowane zgodnie ze Standardami OWES • Tworzenie przedsiębiorstw społecznych o charakterze usługowym jako kryterium premiujące			natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 60 756 509 PLN.
5.	Rozwój mieszkalnictwa adaptowalnego oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe	DWRR	FEdP, EFRR, Działanie FEDP. 04.03 Inwestycje społeczne	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 4.3 wynosi 22 500 000,00 PLN środków EFS+.
6.	Rozwój i tworzenie Centrów Usług Społecznych (CUS) oraz wsparcie świadczonych przez nie usług • Finasowanie m.in.: ○ opracowania Diagnozy potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej ○ opracowania Planu Wdrażania CUS ○ opracowania Programu Usług Społecznych ○ wynagrodzenia kadry CUS	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Kolejny nabór na tworzenie i rozwój nie jest planowany

Lp.	Działania[1]	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028[2]
	○ usług społecznych zgodny z zasadami deinstytucjonalizacji • Zlecenia realizacji usług społecznych PES w wysokości min. 30% kosztów bezpośrednich projektu • Stosowanie kryteriów premiujących dla JST realizujących w ramach CUS usługi społeczne wynikające z przyjętego uchwałą Lokalnego Planu Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji			
7.	Kształcenie kadr na potrzeby realizacji usług społecznych. • Jako element realizacji projektów	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN.
8.	Rozwój opieki paliatywnej i hospicyjnej w formach zdeinstytucjonalizowanych	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania

Lp.	Działania[1]	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028[2]
			dostępności usług społecznych	8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN.
9.	Wsparcie opieki długoterminowej udzielanej w warunkach domowych osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w szczególności pielęgniarskiej opieki długoterminowej domowej[3] W tym: • Usługi opiekuńcze • Usługi sąsiedzkie • Usługi asystenckie • Inne usługi opieki długoterminowej	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN.

[3] Usługi zdrowotne są finansowane z FEDP w ograniczonym zakresie wynikającym z zapisów Umowy Partnerstwa i Wytycznych EFS+(w zakresie diagnostyki, profilaktyki oraz opieki długoterminowej)

Lp.	Działania[1]	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028[2]
10.	Działania w celu integracji społecznej obywateli państw trzecich, w tym w szczególności osób pochodzących zwłaszcza z Ukrainy i Białorusi polegające na wsparciu ww. usług ułatwiających ich funkcjonowanie w społeczeństwie	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.05 Wzmocnienie aktywnej integracji społecznej	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.5 wynosi 20 000 000 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 22 353 000 PLN.
11.	Szkolenia kadr na potrzeby Centrów Usług Społecznych • Szkolenia pozwalające nabyć kwalifikacje zgodne z przepisami Ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centra usług społecznych, obejmujące realizację zadań przez: ○ Organizatora Usług Społecznych ○ Koordynatora Indywidualnych Planów Usług ○ Organizatora Społeczności Lokalnej	ROPS	FERS	382 953 zł
12.	Doradztwo w zakresie tworzenia i realizacji Lokalnych Planów Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji • Doradztwo skierowane do gmin i powiatów • Doradztwo obejmujące m.in.: ○ Partycypacyjne opracowanie LPDI	ROPS	FERS	368 000 zł

Lp.	Działania[1]	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028[2]
	○ Uwzględnienie roli PES w LPDI jako realizatorów usług ○ LPDI przyjęte uchwałą rady samorządu lokalnego ○ LDPI opracowane z wykorzystaniem Ogólnopolskich wytycznych tworzenia lokalnych planów deinstytucjonalizacji usług społecznych ○ Uwzględnianie LPDI jako kryterium premiujące wybór projektów			
13.	Szkolenia w zakresie tworzenia i realizacji Lokalnych Planów Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji • Szkolenia obejmujące m.in.: ○ Partycypacyjne opracowanie LPDI ○ Uwzględnienie roli PES w LPDI jako realizatorów usług ○ LPDI przyjęte uchwałą rady samorządu lokalnego ○ LDPI opracowane z wykorzystaniem Ogólnopolskich wytycznych tworzenia lokalnych planów deinstytucjonalizacji usług społecznych	ROPS	FERS	58 722 zł
14.	Obsługa platformy „Koszyk Usług Społecznych" • Baza danych o usługach społecznych w województwie podlaskim	ROPS	FERS	121 490 zł

Lp.	Działania[1]	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028[2]
15.	Udzielanie dotacji na wyposażenie oraz działalność centrum integracji społecznej.	ROPS	Budżet Województwa	90 000 zł[4]

[4] Wydatki rzeczywiste będą uzależnione od wpływu środków do budżetu województwa za wydane zezwolenia na obrót hurtowy napojami alkoholowymi do 18%.

4.2 OBSZAR II – RODZINA I DZIECI, W TYM DZIECI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

4.2.1 Kluczowe wnioski z diagnozy Obszaru II.

1. Od 6 lat w woj. podlaskim nie funkcjonują rodziny wspierające.
2. Spadek liczby asystentów rodziny przy stosunkowo stałej liczbie rodzin korzystających z asystentury – wzrost zapotrzebowania.
3. Niewielka liczba placówek wsparcia dziennego oraz całkowity ich brak w trzech powiatach wskazują na wyraźną potrzebę rozwoju tej formy wsparcia.
4. W woj. podlaskim, na tle kraju, przebywa najmniej wychowanków w pieczy zastępczej. Mimo to problem narasta. W skali kraju liczba dzieci w pieczy zwiększa się rocznie o ok. 3,5%, podczas gdy w regionie tempo wzrostu jest o połowę niższe i wynosi 1,6%.
5. Występują dwie główne przyczyny umieszczania dzieci w pieczy zastępczej, tj. uzależnienia i trudności opiekuńczo-wychowawcze rodziców.
6. Liczba rodzin zastępczych pozostała na tym samym poziomie natomiast nieznacznie zwiększyła się liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej.
7. Pomimo wzrostu liczby miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych zauważalne jest przeciążenie tych placówek.
8. W województwie podlaskim zauważa się wyraźną różnicę w stopniu usamodzielnienia wychowanków na korzyść rodzinnej pieczy zastępczej.

4.2.2 Rekomendacje dotyczące Obszaru II.

1. Rozwój usług profilaktycznych i bezpośrednich usług środowiskowych wspierających dzieci i rodzinę:
   a. Wzmocnienie funkcji rodziny wspierającej
   b. Upowszechnianie i rozwój asystentury rodzinnej.
   c. Promowanie alternatywnych form wsparcia, takich jak warsztaty umiejętności rodzicielskich i wychowawczych.
   d. Rozwój systemu szkoleń, superwizji i wsparcia psychologiczno-terapeutycznego dla rodzin w kryzysie, rodzin zastępczych, adopcyjnych oraz rodzin z dziećmi z niepełnosprawnościami.
   e. Zwiększenie dostępności usług w zakresie leczenia uzależnień dla rodzin przeżywających trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w tym rodziców, zagrożonych ograniczeniem władzy rodzicielskiej lub umieszczeniem dziecka w pieczy zastępczej.
   f. Realizacja działań profilaktycznych w obszarze profilaktyki uzależnień (profilaktyka uniwersalna, selektywna, wskazująca), skierowanych do różnych grup docelowych.

g. Zwiększenie dostępności do placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży.
h. Intensyfikacja działań na rzecz osób uwikłanych w przemoc domową:
   – tworzenie miejsc całodobowego schronienia dla ofiar przemocy domowej,
   – zwiększenie dostępności pomocy psychologicznej.

2. Rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej:
   a. Upowszechnianie rodzinnej pieczy zastępczej, zwłaszcza zawodowych form rodzinnej pieczy zastępczej.
   b. Wparcie rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka oraz rodzin adopcyjnych – dzieci oraz opiekunów (terapeutyczne, psychologiczne, psychiatryczne).
   c. Rozwój rodzin pomocowych, w tym pozyskiwanie kandydatów oraz organizowanie szkoleń i warsztatów.
   d. Zwiększenie dostępności specjalistycznego wsparcia dla dzieci będących w pieczy zastępczej.
3. Poprawa jakości usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej i placówek całodobowego pobytu:
   a. Rozwój mieszkań treningowych/wspomaganych dla pełnoletnich wychowanków opuszczających pieczę zastępczą z koszykiem usług.
   b. Wspieranie usamodzielnionych wychowanków pieczy zastępczej w m.in zakresie psychologa, terapeuty i innego.
4. Zmiana funkcjonalności placówek całodobowych długookresowego pobytu:
   a. Wzmocnienie roli organizacji pozarządowych działających na rzecz dziecka i rodziny. W kontekście realizatora usług.
   b. Rozwój mieszkań treninogowych/wspomaganych dla matek/ojców z dziećmi.
   c. Rozwój opieki wytchnieniowej dla rodzin w kryzysie, rodzin zastępczych oraz rodzin z dziećmi z niepełnosprawnościami.

4.2.3 Założenia dotyczące deinstytucjonalizacji w ramach Obszaru II.

Założeniem deinstytucjonalizacji w zakresie zwiększenia udziału rodzin i rodzinnych form pieczy zastępczej w opiece i wychowaniu dzieci jest stopniowe odchodzenie od instytucjonalnych form opieki na rzecz środowiskowych, opartych na relacjach rodzinnych i indywidualnym podejściu do dziecka. Zakłada się wzmocnienie i profesjonalizację rodzin zastępczych, rodzin pomocowych oraz rodzinnych domów dziecka poprzez rozwój systemu szkoleń, superwizji i wsparcia psychologiczno-terapeutycznego. Kluczowym elementem jest również rozwój wczesnej interwencji i asystentury rodzinnej, mających na celu zapobieganie umieszczaniu dzieci w pieczy instytucjonalnej. Proces ten wymaga ścisłej współpracy między instytucjami – takimi jak CUS, OPS, PCPR, szkoły, sądy i organizacje pozarządowe – w celu tworzenia lokalnych sieci wsparcia dla rodzin biologicznych i zastępczych. Ważnym aspektem jest także

promowanie rodzinnych form pieczy poprzez działania edukacyjne i kampanie społeczne zwiększające świadomość społeczną w tym zakresie.

4.2.4 Cel szczegółowy Obszaru II.

Zwiększenie udziału rodzin i rodzinnych form pieczy zastępczej w opiece i wychowaniu dzieci poprzez stopniowe ograniczanie roli instytucjonalnych form pieczy na rzecz środowiskowych, zindywidualizowanych form wsparcia dziecka i rodziny.

4.2.5 Planowane działania – Obszar II.

Tabela 2. Działania w obszarze wsparcia rodzin i dzieci, w tym dzieci z niepełnosprawnościami

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
1.	Inwestycje w infrastrukturę społeczną związaną z usługami na rzecz wspierania rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu swoich funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz pieczy zastępczej • Przebudowa, remont, budowa (tylko w uzasadnionych przypadkach) infrastruktury, zakup wyposażenia na rzecz wspierania rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu swoich funkcji opiekuńczo-wychowawczych (w tym placówek wsparcia dziennego). • Przebudowa, remont, budowa (tylko w uzasadnionych przypadkach) infrastruktury, zakup wyposażenia na potrzeby działalności prowadzonej w ramach rodzinnych form pieczy zastępczej oraz przekształcania opieki instytucjonalnej w kierunku rodzinnej pieczy zastępczej (zgodnie z zasadą deinstytucjonalizacji)	DWRR	EFRR, Działanie FEDP 04.03 Inwestycje społeczne	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 4.3 wynosi 22 500 000,00 PLN środków EFS+.
2.	Wsparcie wczesnego wspomagania rozwoju dzieci • Zajęcia o charakterze kompensacyjnym i wyrównującym szanse dzieci w edukacji przedszkolnej mające na celu niwelowanie na wczesnym etapie edukacyjnym ewentualnych deficytów rozwojowych	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.01 Rozwój edukacji i kształcenia	Zgodnie z planowaną alokacją

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
				dla Działania 08.01 FEdP[5]
3.	Wsparcie przedszkoli w prowadzeniu skutecznej edukacji włączającej, w tym m.in.: • dostosowanie istniejących miejsc do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami, w celu zapewnienia równego dostępu do edukacji przedszkolnej, • zapewnienie odpowiedniego wyposażenia, • podnoszenie kompetencji kadr pedagogicznych, bezpośrednie wsparcie dzieci, w tym poprzez zapewnienie usług asystenckich dla dzieci.	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.01 Rozwój edukacji i kształcenia	Zgodnie z planowaną alokacją dla Działania 08.01 FEdP
4.	Wsparcie szkół i placówek w prowadzeniu skutecznej edukacji włączającej na wszystkich poziomach kształcenia, w tym m.in.: • zapewnienie odpowiedniego wyposażenia, • podnoszenie kompetencji kadr pedagogicznych,	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.01 Rozwój edukacji i kształcenia	Zgodnie z planowaną alokacją dla Działania 08.01 FEdP

[5] Na etapie analizy FEdP oraz SZOP FEdP na potrzeby aktualizacji RPDI, zidentyfikowano w ramach Działania 08.01 Rozwój edukacji i kształcenia, możliwość finansowania ważnych usług społecznych z punktu widzenia potrzeb rodzin z dziećmi z niepełnosprawnościami oraz specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, a także usług wspierających dobrostan psychiczny dzieci i młodzieży (w tym kształtowanie kompetencji społeczno-wychowawczych). Ze względu na wagę i znaczenie wspomnianych rodzajów usług zdecydowano o ich włączeniu do RPDI w obszarze wsparcia „Rodzin z dziećmi, w tym z dziećmi z niepełnosprawnością". Ponieważ jednak w ramach Działania 08.01 możliwa jest realizacja wielu innych typów projektów niż usługi społeczne, zdecydowano się nie wskazywać planowanej alokacji dla tego Działania.

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
	bezpośrednie wsparcie uczniów, w tym poprzez zapewnienie usług asystenckich.			
5.	Wsparcie działań społeczno-wychowawczych, w tym m.in.: • kształtowanie kompetencji społeczno-emocjonalnych uczniów, • edukacja prozdrowotna, • wsparcie psychologiczne będące odpowiedzią na problemy wychowawcze oraz trudności w nauce.	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.01 Rozwój edukacji i kształcenia	Zgodnie z planowaną alokacją dla Działania 08.01 FEdP
6.	Aktywizacja społeczno-zawodowa osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo i ich rodzin. • Usługi aktywnej integracji o charakterze: ○ społecznym, ○ zawodowym, ○ zdrowotnym ○ edukacyjnym, służące kompleksowemu i zindywidualizowanemu wsparciu (w tym osób w kryzysie bezdomności): • Usługi aktywnej integracji o charakterze społecznym, których celem jest nabycie, przywrócenie lub wzmocnienie kompetencji społecznych, zaradności,	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.03 Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej	Brak planowanych naborów[6]

[6] Pomimo braku planowanych naborów na ten typ projektów w latach 2026-2028, aktualnie realizowane są projekty z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej w ramach naborów wcześniejszych. Wartość podpisanych umów dla Działania 08.03 wskazano w rozdziale 5.

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
	samodzielności i aktywności społecznej poprzez m.in udział w zajęciach w jednostkach reintegracyjnych takich jak warsztaty terapii zajęciowej, zakład aktywności zawodowej, centrum integracji społecznej, klub integracji społecznej oraz w innych ośrodkach wsparcia, obejmujących m.in: ○ działania z zakresu poradnictwa specjalistycznego służące przywróceniu lub wzmocnieniu kompetencji społecznych, zaradności, samodzielności i aktywności społecznej, ○ działania z zakresu poradnictwa i wsparcia indywidualnego oraz grupowego w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno-zawodowych umożliwiających docelowo powrót do życia społecznego, ○ rozwój pracy socjalnej opartej o działania w ramach różnych form kontraktu socjalnego.			
7.	Wsparcie rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, w tym m.in.: • asystentura rodzinna, • poradnictwo specjalistyczne, • mediacje, • pomoc prawna, • grupy wsparcia, • rodziny wspierające,	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.05 Wzmocnienie aktywnej integracji społecznej	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.5 wynosi 20 000 000 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
	• interwencja kryzysowa, • usługi w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.			dofinansowania projektów 22 353 000 PLN.
8.	Wsparcie tworzenia i funkcjonowania placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, w tym m.in.: • ogniska wychowawcze i koła zainteresowań, • świetlice środowiskowe, • świetlice socjoterapeutyczne, • kluby młodzieżowe organizujące zajęcia socjoterapeutyczne lub z programami socjoterapeutycznymi.	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.05 Wzmocnienie aktywnej integracji społecznej	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.5 wynosi 20 000 000 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 22 353 000 PLN.
9.	Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej oraz innych całodobowych instytucji opieki, w których przebywają dzieci w tym m.in.: • Upowszechnianie i rozwój rodzinnych form opieki zastępczej, w tym m.in.: ○ kształcenie, wzmacnianie kompetencji rodzin zastępczych	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.05 Wzmocnienie aktywnej integracji społecznej	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.5 wynosi 20 000 000 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
	• usługi wsparcia dla rodzin zastępczych oraz kandydatów na rodziny zastępcze, a także rodzin adopcyjnych: ○ poradnictwo psychologiczne i pedagogiczne, ○ usługi wzmacniające kompetencje rodzicielskie, ○ superwizja, ○ grupy wsparcia, ○ szkolenia, ○ turnusy diagnostyczno-terapeutyczne, ○ turnusy opiekuńczo-wychowawcze, ○ działania pre i post adopcyjne, ○ usługi w zakresie wczesnej diagnozy rozwojowej dzieci, ○ wsparcie dzieci z zaburzeniami posttraumatycznymi, ○ usługa asystenta rodziny zastępczej. • wsparcie dzieci i młodzieży przebywających w całodobowych instytucjach opieki, • szkolenia kadr			projektów 22 353 000 PLN.
10.	Kompleksowe wsparcie osób usamodzielnianych i opuszczających pieczę zastępczą oraz inne instytucje opieki całodobowej, w których przebywają dzieci i młodzież, w tym m.in.: • wsparcie tworzenia i funkcjonowania mieszkań treningowych i wspomaganych wraz z koszykiem usług	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.05 Wzmocnienie aktywnej integracji społecznej	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.5 wynosi 20 000 000 PLN środków EFS+, natomiast

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
	oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe.			łączna wartość dofinansowania projektów 22 353 000 PLN.
11.	Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci w obszarze adopcji przez m.in.: • odpowiednie do potrzeb działania diagnostyczne, • poradnictwo psychologiczno-pedagogiczne, • działania szkoleniowe w obszarze adopcji, • wspieranie procesu deinstytucjonalizacji poprzez świadczenie usług na rzecz dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej, • usługi wspierające rodziny zastępcze i adopcyjne.	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.05 Wzmocnienie aktywnej integracji społecznej	Brak planowanych naborów w przedmiotowym obszarze
12.	Kompleksowe wsparcie dzieci i młodzieży w ramach placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie pracy podwórkowej, w tym m.in.: • świadczenie usług doradczych, • działania wspierające rozwój osobowości dzieci i młodzieży oraz więzi rodzinnych, • zajęcia z wykorzystaniem aktywnych form wychowawczych.	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.05 Wzmocnienie aktywnej integracji społecznej	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.5 wynosi 20 000 000 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 22 353 000 PLN.

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
13.	Szkolenie kadr na potrzeby świadczenia usług dla rodzin z dziećmi • wzmacnianie kompetencji i kwalifikacji kadr	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.05 Wzmocnienie aktywnej integracji społecznej	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.5 wynosi 20 000 000 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 22 353 000 PLN.
14.	Realizacja działań profilaktycznych w obszarze profilaktyki uzależnień • realizacja przedsięwzięć z obszaru profilaktyki uniwersalnej (działania skierowane do całej populacji), selektywnej (działania skierowane do osób z grupy podwyższonego ryzyka), wskazującej (działania skierowane do osób uzależnionych)	ROPS	Budżet Województwa Podlaskiego	112 500 zł[7]
15.	Intensyfikacja działań na rzecz osób uwikłanych w przemoc domową • wsparcie psychologiczne, interwencyjne	ROPS	Budżet Województwa Podlaskiego/ zlecanie zadań	217 500 zł[8]

[7] Wydatki rzeczywiste będą uzależnione od wpływu środków do budżetu województwa za wydane zezwolenia na obrót hurtowy napojami alkoholowymi do 18%
[8] Realizacja działań ROPS w Białymstoku zależy od wysokości środków finansowych przyznanych z budżetu województwa.

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
	• utworzenie lokalnych, bezpłatnych telefonów zaufania.		publicznych w sferze przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym	
16.	Realizacja działań mających na celu wsparcie rodziny w kryzysie, w tym promowanie korzystania z form kompleksowego wsparcia rodzin w kryzysie: poradnictwo rodzinne, mediacja, terapia rodzin, grupy wsparcia.	ROPS	Budżet Województwa Podlaskiego/ zlecanie zadań publicznych w sferze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej	30 000 zł[9]
17.	Realizacja działań wspierających rodziny adopcyjne, rodzinną pieczę zastępczą oraz kadrę systemu pieczy zastępczej w województwie podlaskim, obejmujących promocję rodzicielstwa zastępczego, szkolenia i warsztaty oraz działania na rzecz bezpieczeństwa i rozwoju dzieci.	ROPS	Budżet Województwa Podlaskiego[10]	30 000 zł[11]

[9] Realizacja działań ROPS w Białymstoku zależy od wysokości środków finansowych przyznanych z budżetu województwa.
[10] Jak wyżej.
[11] Jak wyżej.

4.3 OBSZAR III – OSOBY POTRZEBUJĄCE WSPARCIA W CODZIENNYM FUNKCJONOWANIU (W TYM SENIORZY)

4.3.1 Kluczowe wnioski z diagnozy Obszaru III.

1. Dynamiczne starzenie się społeczeństwa: W woj. podlaskim do 2050 r. odsetek osób w wieku 60+ wzrośnie aż do 43,1% (obecnie to ok. 25%). Oznacza to istotny wzrost liczby osób starszych. Taki trend wymaga systematycznej rozbudowy opieki w miejscu zamieszkania, promowania aktywności seniorów oraz wzmacniania lokalnych sieci wsparcia, by zmniejszać potrzebę korzystania z opieki instytucjonalnej.
2. Niedobór wyspecjalizowanej kadry medycznej: Obserwuje się spadek liczby lekarzy i pielęgniarek specjalizujących się w geriatrii, opiece długoterminowej oraz paliatywnej. To powoduje trudności w zapewnieniu kompleksowej opieki zdrowotnej w środowisku zamieszkania i wymusza częstsze hospitalizacje czy umieszczanie w placówkach stacjonarnych.
3. Niedobór usług środowiskowych w gminach: Ponad 31% gmin w regionie w ogóle nie świadczy usług opiekuńczych, specjalistycznych ani sąsiedzkich. To oznacza, że w wielu lokalnych społecznościach osoby starsze nie mają możliwości otrzymania pomocy bezpośrednio w domu czy blisko miejsca zamieszkania. Brak tych usług sprzyja umieszczaniu seniorów w Domach Pomocy Społecznej lub innych placówkach całodobowych, co jest sprzeczne z założeniami deinstytucjonalizacji. Konieczne jest wsparcie gmin w budowaniu lokalnych usług, np. poprzez granty, szkolenia kadr i partnerstwa z NGO.
4. Ograniczony zasięg programu „Opieka 75+": W 2023 r. program był realizowany tylko w 13 gminach, przy wykorzystaniu ok. 77% środków. Niska liczba uczestniczących gmin oraz niewykorzystanie pełnych budżetów może wynikać z braku kadry, infrastruktury lub obaw samorządów przed wdrażaniem nowych usług. Potrzebne jest wsparcie organizacyjne i informacyjne, aby zwiększyć zasięg programu.
5. Długie kolejki do DPS i wysokie koszty sektora prywatnego oraz powroty do instytucji pokazują, że obecny system nie odpowiada na realne potrzeby osób starszych. Wskazuje to na konieczność budowania systemu mieszkań wspomaganych, rozwijania usług asystenckich, co jest konieczną alternatywą – bardziej elastyczną, bliżej ludzi i zgodną z zasadami DI.
6. Ograniczony rozwój dziennych form opieki: w regionie działają jedynie 4 Dzienne Domy Senior+ (120 miejsc) i 56 Klubów Senior+ (ok. 1 140 miejsc). Mimo niewielkiego wzrostu liczby klubów (o 2 w 2024 r.), dostępność tych form wsparcia pozostaje niska w stosunku do potrzeb. Dzienne domy i kluby są istotną alternatywą dla opieki całodobowej — wspierają aktywizację, ograniczają samotność i

poprawiają kondycję psychiczną. Ich rozwój powinien być priorytetem w działaniach na rzecz deinstytucjonalizacji.

7. Należy rozwijać formę wsparcia jaką są rodzinne domy pomocy. Jako kameralne placówki sprzyjają tworzeniu bardziej domowych i indywidualnych warunków wsparcia. Jednakże w woj. podlaskim występują głównie na terenie powiatu łomżyńskiego.
8. Nierównomierny dostęp do opieki wytchnieniowej. Nie wszystkie powiaty realizują program „Opieka wytchnieniowa". To ogranicza wsparcie dla rodzin i opiekunów nieformalnych, którzy często są głównymi opiekunami osób starszych. Konieczne jest stworzenie systemowych zachęt dla samorządów i lepsza promocja tej formy wsparcia.

4.3.2 Rekomendacje dotyczące Obszaru III.

1. Zwiększenie dostępności spersonalizowanych form wsparcia dla osób starszych w środowisku lokalnym, obejmujące:
   a. rozwój formalnej sieci wsparcia środowiskowego ukierunkowanej na seniorów, np. dzienne domy pomocy, kluby seniora, rodzinne domy pomocy, gospodarstwa opiekuńcze;
   b. rozwój nieformalnej sieci wsparcia w formie usług sąsiedzkich, asystenckich i wolontariatu dedykowanych osobom starszym;
   c. wzmacnianie więzi międzypokoleniowych poprzez wspieranie lokalnych grup wsparcia, np. wspólnot parafialnych, oaz, harcerstwa, Kół Gospodyń Wiejskich;
   d. wspieranie tworzenia i działalności mobilnych zespołów świadczących zintegrowane usługi zdrowotne, rehabilitacyjne i opiekuńcze dla seniorów;
   e. rozwój specjalistycznych usług transportowych typu „door-to-door" dla niemobilnych osób starszych wymagających wsparcia medycznego i opiekuńczego.
2. Wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań technologicznych i cyfrowych w świadczeniu i wspieraniu usług opiekuńczych poprzez rozwój systemu teleopieki domowej dla seniorów i innych nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych.
3. Kompleksowe zaspokajanie indywidualnych potrzeb zdrowotnych i społecznych osób starszych poprzez integrację systemu opieki zdrowotnej i społecznej z udziałem instytucji medycznych, organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej.
4. Analiza i diagnoza problemów społecznych w środowisku lokalnym, w celu dostosowania oferty usług społecznych odpowiadającej potrzebom osób starszych. Przygotowanie w gminie lokalnych planów rozwoju usług społecznych, w tym zdrowotnych i opiekuńczych dla osób starszych na podstawie rzetelnej diagnozy sytuacji i potrzeb.

5. Niwelowanie dysproporcji terytorialnej w dostępie do usług społecznych i opiekuńczych oraz zapewnienie wsparcia samotnym osobom starszym, szczególnie na obszarach wiejskich i wyludniających się.
6. Zintegrowanie informacji o dostępnych usługach społecznych, zdrowotnych i działaniach instytucji na rzecz osób starszych w punktach lokalnych (OPS/CUS/POZ) oraz wprowadzenie stanowiska koordynatora opieki/osoby zależnej w gminie jako łącznika między osobą starszą i jej rodziną a lokalnie dostępnymi usługami.
7. Wspieranie działań prewencyjnych pozwalających opóźnić proces starzenia poprzez upowszechnianie polityki zatrudnienia osób starszych oraz działań na rzecz rozwoju srebrnej gospodarki w instytucjach, przedsiębiorstwach i organizacjach.
8. Promowanie postaw prozdrowotnych poprzez wspieranie działań w zakresie profilaktyki chorób, bezpieczeństwa seniorów, aktywizacji społecznej i obywatelskiej. Wspieranie osób starszych w zdobywaniu i rozwijaniu kompetencji poprzez zwiększenie skierowanej do nich oferty usług edukacyjnych, rekreacyjnych i kulturalnych oraz zniwelowanie/zmniejszenie bariery cenowej w dostępie do tych usług.
9. Wzmacnianie systemu wsparcia opieki rodzinnej i nieformalnej oraz przeciwdziałanie wypaleniu i przeciążeniu opiekunów osób niesamodzielnych, poprzez rozwój centrów opieki wytchnieniowej, centrów opiekuńczo–mieszkalnych, instytucjonalnej całodobowej opieki krótkoterminowej oraz tworzenie punktów informacji, konsultacji medycznych, prawnych, wsparcia psychologicznego i psychoterapeutycznego, a także usług szkoleniowych wzmacniających kompetencje opiekunów.
10. Wprowadzenie ogólnopolskich/lub lokalnych standardów w zakresie usług opiekuńczych oraz narzędzi monitoringu jakości i bezpieczeństwa usług świadczonych w warunkach domowych.
11. Rozwój i wzmocnienie współpracy międzyinstytucjonalnej podmiotów świadczących usługi społeczne w środowisku lokalnym z domami pomocy społecznej w celu wykorzystania zasobów i potencjału instytucjonalnej opieki długoterminowej na poczet rozwoju nowych usług środowiskowych w społeczności lokalnej, opieki wytchnieniowej, krótkoterminowej.

4.3.3 Założenia dotyczące deinstytucjonalizacji w ramach Obszaru III.

Założenia dotyczące deinstytucjonalizacji w obszarze pomocy osobom starszym w woj. podlaskim koncentrują się na rozwoju zindywidualizowanych, kompleksowych usług społecznych dostępnych w miejscu zamieszkania, które umożliwiają samodzielne funkcjonowanie i aktywność społeczną seniorów oraz ograniczają konieczność korzystania z opieki instytucjonalnej. Działania przewidziane w RPDI obejmują rozwój formalnej i nieformalnej sieci wsparcia środowiskowego, w tym dziennych domów pomocy, klubów seniora, mieszkań wspomaganych, rodzinnych domów pomocy oraz

usług sąsiedzkich i asystenckich, z uwzględnieniem lokalnych dostawców – NGO i PES. Istotnym elementem jest wspieranie opiekunów nieformalnych poprzez rozwój opieki wytchnieniowej i punktów poradnictwa specjalistycznego. Plan zakłada także integrację usług społecznych z opieką medyczną oraz wprowadzenie lokalnej koordynacji systemu wsparcia, zapewniającej dostęp do informacji i ułatwiającej korzystanie z dostępnych usług. Celem tych działań jest stworzenie elastycznego, dostępnego i kompleksowego systemu wsparcia osób starszych w środowisku lokalnym.

4.3.4 Cel szczegółowy Obszaru III.

Zwiększenie dostępności i jakości usług wspierających osoby starsze w celu umożliwienia im samodzielnego funkcjonowania, aktywnego udziału w życiu społecznym oraz ograniczenia potrzeby korzystania z instytucjonalnej opieki całodobowej.

4.3.5 Planowane działania – Obszar III.

Tabela 3. Działania w obszarze osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (w tym seniorów)

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
1.	Inwestycje mające na celu poprawę dostępności w szczególności na rzecz osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (w tym osób z niepełnosprawnościami, przewlekle chorych i osób starszych) • Do obiektów i przestrzeni publicznej - inwestycje mające na celu zapewnienie wolnych od barier przestrzeni komunikacyjnych i architektonicznych. • Do indywidualnych miejsc zamieszkania - inwestycje mające na celu zapewnienie wsparcia dostosowanego do indywidualnych potrzeb poszczególnych osób i zapewnienie wolnych od barier przestrzeni komunikacyjnych i architektonicznych w codziennym funkcjonowaniu tych osób. • Możliwe jest zastosowanie grantów.	DWRR	EFRR, Działanie FEDP 04.03 Inwestycje społeczne	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 4.3 wynosi 22 500 000,00 PLN środków EFS+.
2.	Rozwój usług społecznych na rzecz osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu • wsparcie w miejscu zamieszkania (niestacjonarnie) ○ usługi opiekuńcze ○ specjalistyczne usługi opiekuńcze ○ usługi sąsiedzkie	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
	• Dzienne formy wsparcia ○ tworzenie dziennych domów pobytu • Opieka całodobowa ○ tworzenie centrów opiekuńczo-mieszkalnych ○ tworzenie rodzinnych domów pomocy			łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN.
3.	Wdrożenie teleopieki i technologii wspierających samodzielność osób starszych • Działania w zakresie teleopieki domowej dla seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami, w tym upowszechnienie i realizacja usług opiekuńczych z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych – tzw. systemów „teleopieki" w ramach przedsięwzięcia priorytetowego • Realizowane jako wsparcie towarzyszące	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN.
4.	Tworzenie i rozwój wypożyczalni sprzętu wspomagającego i sprzętu pielęgnacyjnego • Finansowanie zakupu i wypożyczania sprzętu • Realizowane jako wsparcie towarzyszące	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
				projektów 63 375 948 PLN.
5.	Zapewnienie usług transportowych („door to door") • dla osób wykluczonych komunikacyjnie • na obszarach wiejskich • Realizowane jako wsparcie towarzyszące	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN.
6.	Usługi dożywiania • w tym możliwość dowozu posiłków do miejsca zamieszkania • Realizowane jako wsparcie towarzyszące	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN.

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
7.	Promowanie aktywności społecznej, edukacyjnej i zawodowej seniorów, w tym: • tworzenie klubów seniora	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.	
8.	Rozwój systemu wsparcia dla opiekunów osób niesamodzielnych • szkolenia • poradnictwo psychologiczne • opieka wytchnieniowa	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN.
9.	Szkolenie kadr na potrzeby świadczenia usług w miejscu zamieszkania	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	*jako element zaplanowanych działań projektowych* Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
				EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN.
10.	Przeprowadzenie badań dotyczących mapowania potrzeb w zakresie opieki długoterminowej w systemie pomocy społecznej	ROPS	FERS	58 400 zł
11.	Wspieranie działań na rzecz poprawy dostępności seniorów do usług społecznych oraz działań aktywizujących i wzmacniających rozwój bezpieczeństwa osób starszych.	ROPS	Budżet Województwa Podlaskiego/ zlecanie zadań publicznych w sferze pomocy społecznej	45 000 zł[12]
12.	Współpraca z jednostkami administracji rządowej i samorządowej, instytucjami, organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób starszych poprzez organizacje działań mających na celu: zwiększenie aktywności społecznej osób starszych, doskonalenie kompetencji informacyjno-komunikacyjnej seniorów, bezpieczeństwa,	ROPS	Budżet Województwa	30 000 zł[13]

[12] Realizacja działań ROPS w Białymstoku zależy od wysokości środków finansowych przyznanych z budżetu województwa.
[13] Jak wyżej.

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
	przeciwdziałanie ubóstwu, izolacji, wykluczeniu społecznemu osób starszych.			

4.4 OBSZAR IV – OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

4.4.1 Kluczowe wnioski wynikające z diagnozy Obszaru IV.

1. Nastąpił wzrost liczby osób z niepełnosprawnościami: w województwie podlaskim na 1 000 mieszkańców przypada już 140 osób z niepełnosprawnościami, co oznacza wzrost o 22,5% w porównaniu do 2011 roku (to większy przyrost niż średnia krajowa). Sytuacja ta stawia przed regionem wyzwanie w zakresie rozwoju dostępnych usług, infrastruktury oraz kadry wspierającej osoby z niepełnosprawnościami.
2. Niski poziom aktywizacji zawodowej: w 2024 r. zarejestrowano ok. 1 800 bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami, co stanowi 5,8% wszystkich bezrobotnych. Większość z nich ma niski poziom wykształcenia i lekki stopień niepełnosprawności. Wskazuje to na potrzebę rozwijania programów edukacyjnych, kursów zawodowych i kursów dostosowanych do potrzeb OzN, również w formie zdalnej i hybrydowej.
3. Niedostateczna liczba przedsiębiorstw społecznych: w regionie działa jedynie 18 PS— najmniej w całej Polsce. Dają one zatrudnienie 370 osobom, w tym 118 osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym. Ograniczona liczba takich podmiotów zmniejsza możliwości aktywizacji zawodowej i społecznej. W związku z tym konieczne jest promowanie i wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej.
4. Spadek liczby Zakładów Pracy Chronionej (w tym SI oraz SN), które mimo że odgrywały ważną rolę w zatrudnianiu OzN, coraz częściej postrzegane są jako rozwiązanie anachroniczne, utrwalające segregację, zamiast promować pełne uczestnictwo w rynku pracy.
5. Rozwój, jednakże w innej formie centrów opiekuńczo-mieszkalnych: Centra mogą wspierać proces DI, ale tylko wtedy, gdy są naprawdę środowiskowe, małoskalowe i dostosowane do indywidualnych potrzeb. Najczęściej jednak COM to placówki zbiorowe – nawet jeśli mniejsze niż DPS-y, nadal mają charakter instytucjonalny. Dlatego też, zaleca się rozwój mieszkań wspomaganych, które umożliwiają realne życie wśród ludzi, a nie w wydzielonej przestrzeni „dla osób z problemami".
6. Niedobór usług środowiskowych w gminach: ponad 31% gmin w regionie w ogóle nie świadczy usług opiekuńczych, specjalistycznych ani sąsiedzkich. To oznacza, że w wielu lokalnych społecznościach osoby z niepełnosprawnościami nie mają możliwości otrzymania pomocy bezpośrednio w domu czy blisko miejsca zamieszkania. Brak tych usług sprzyja umieszczaniu w DPS lub innych placówkach całodobowych, co jest sprzeczne z założeniami DI.
7. Niewielka szansa na usamodzielnienie mieszkańców DPS: tylko 5% mieszkańców DPS ma możliwość powrotu do samodzielnego funkcjonowania. Dodatkowo, aż 18% osób po opuszczeniu DPS wraca tam z powodu braku wsparcia rodziny lub konfliktów w środowisku. Wskazuje to na konieczność budowania systemu

mieszkań wspomaganych, rozwijania usług asystenckich i programów integracji społecznej dla osób opuszczających DPS.

8. Nierównomierny dostęp do opieki wytchnieniowej. Nie wszystkie powiaty realizują program „Opieka wytchnieniowa". To ogranicza wsparcie dla rodzin i opiekunów nieformalnych, którzy często są głównymi opiekunami osób z niepełnosprawnościami. Konieczne jest zatem zwiększenie dostępności tej formy wsparcia w całym województwie oraz promowanie jej jako standardowej oferty gmin.
9. Rozwój asystencji osobistej: z roku na rok wzrasta liczba JST, które aplikują o środki na realizację programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej". To dobry kierunek, ponieważ asystenci umożliwiają osobom z niepełnosprawnościami niezależne życie i aktywność społeczną. Ważne jest jednak zapewnienie profesjonalizacji kadry asystenckiej oraz dążenie do objęcia programem większej liczby osób.

4.4.2 Rekomendacje dotyczące Obszaru IV.

1. Rozwój sektora ekonomii społecznej zwłaszcza w obszarze usług społecznych oraz jako pracodawca dla osób o utrudnionym dostępnie do rynku pracy, w tym wykorzystania możliwości podmiotów ekonomii społecznej w procesie deinstytucjonalizacji, jako potencjalnych usługodawców.
2. Wsparcie osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej, dokształcania, zatrudnienia wspomaganego, staży umożliwiających kontynuację zatrudnienia, w szczególności z wykorzystaniem podmiotów reintegracji – tworzenie miejsc pracy w szczególności z wykorzystaniem podmiotów reintegracyjnych – WTZ, ZAZ, CIS, KIS.
3. Deinstytucjonalizacja usług poprzez rozwój usług społecznych i środowiskowych wzmacniających samodzielność osób z niepełnosprawnościami oraz wspierających członków ich rodzin:
   a. Rozwój usług asystenckich wspierających aktywność społeczną, edukacyjną lub zawodową osób z niepełnosprawnościami.
   b. Wsparcie wytchnieniowe dla członków rodzin lub opiekunów sprawujących opiekę nad osobą z niepełnosprawnością.
   c. Rozwój różnych form mieszkalnictwa: wspomaganego, treningowego, ze wsparciem, z usługami, dziennych domów pobytu jako alternatywy dla opieki całodobowej.
   d. Upowszechnienie systemu teleopieki jako realizacji usług opiekuńczych, usług asystenckich, rehabilitacyjnych, sąsiedzkich przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych.
   e. Rozwój usługi „door to door" – w szczególności dla osób z niepełnosprawnością fizyczną.

f. Kręgi wsparcia, poradnictwo specjalistyczne.

4. Tworzenie warunków godnego i samodzielnego funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami w swoim otoczeniu – w tym trwała likwidacja barier, oraz realizacja idei dostępności.
5. Tworzenie warunków do lepszego dostępu osób z niepełnosprawnościami do edukacji na wszystkich poziomach – edukacja włączająca.
6. Rozwój potencjału osób z niepełnosprawnościami, w tym aktywne włączanie ich w życie lokalnej społeczności.
7. Wsparcie lokalnych małych organizacji oraz zwiększenie ich potencjału w obszarze usług społecznych zwłaszcza na obszarach „białych plam" – tam, gdzie dostępność usług jest niewielka.
8. Włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin przy wykorzystaniu środowiskowych form aktywizacji społecznej, w tym rozwój kompetencji w zakresie spędzania wolnego czasu i udziału w kulturze.
9. Rozwój aktywnej integracji oraz rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin poprzez sport.

4.4.3 Założenia dotyczące deinstytucjonalizacji w ramach Obszaru IV.

Proces deinstytucjonalizacji w obszarze osób z niepełnosprawnościami zakłada stopniowe odchodzenie od opieki instytucjonalnej na rzecz rozwoju usług środowiskowych, które umożliwiają niezależne życie w lokalnej społeczności. Kluczowym elementem jest tworzenie zindywidualizowanego systemu wsparcia, obejmującego usługi asystenckie, opiekę wytchnieniową, rehabilitację społeczną oraz różne formy mieszkalnictwa wspomaganego i treningowego. Istotne jest rozwijanie lokalnych sieci współpracy między samorządami, organizacjami pozarządowymi, podmiotami ekonomii społecznej i rodzinami, co pozwoli na kompleksowe wsparcie osób z niepełnosprawnościami w miejscu zamieszkania. Proces ten powinien również obejmować działania na rzecz likwidacji barier architektonicznych i komunikacyjnych oraz promowanie dostępności, równości szans i pełnego uczestnictwa w życiu społecznym. Szczególną rolę odgrywa podnoszenie kompetencji kadr i wzmacnianie roli społeczności lokalnych w tworzeniu środowisk przyjaznych osobom z niepełnosprawnościami.

4.4.4 Cel szczegółowy Obszaru IV.

Zwiększenie samodzielności, aktywności społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami poprzez rozwój zintegrowanego systemu usług społecznych i środowiskowych, wspierającego niezależne życie, pełne uczestnictwo w życiu społecznym oraz równy dostęp do edukacji, pracy i kultury.

4.4.5 Planowane działania – Obszar IV.

Tabela 4. Działania w obszarze wsparcia osób z niepełnosprawnościami

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
1.	Inwestycje w infrastrukturę społeczną powiązaną z procesem integracji i reintegracji społecznej i zawodowej oraz aktywizacji społeczno-zawodowej (m.in. CIS, KIS, ZAZ, WTZ)	DWRR	EFRR, Działanie FEDP 04.03 Inwestycje społeczne	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 4.3 wynosi 22 500 000,00 PLN środków EFS+.
2.	Inwestycje mające na celu poprawę dostępności w szczególności na rzecz osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (w tym osób z niepełnosprawnościami, przewlekle chorych i osób starszych) • Do obiektów i przestrzeni publicznej - inwestycje mające na celu zapewnienie wolnych od barier przestrzeni komunikacyjnych i architektonicznych. • Do indywidualnych miejsc zamieszkania - inwestycje mające na celu zapewnienie wsparcia dostosowanego do indywidualnych potrzeb poszczególnych osób i zapewnienie wolnych od barier przestrzeni komunikacyjnych i architektonicznych w codziennym	DWRR	EFRR, Działanie FEDP 04.03 Inwestycje społeczne	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 4.3 wynosi 22 500 000,00 PLN środków EFS+.

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
	funkcjonowaniu tych osób. Możliwe jest zastosowanie grantów.			
3.	Działania w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej • w ramach funkcjonujących oraz nowo utworzonych podmiotów reintegracyjnych tj. podmiotów zatrudnienia socjalnego (Centrów Integracji Społecznej, Klubów Integracji Społecznej), Warsztatów Terapii Zajęciowej (WTZ) i Zakładów Aktywności Zawodowej (ZAZ) • wsparcie istniejących podmiotów reintegracyjnych poprzez tworzenie nowych miejsc reintegracji oraz obejmowanie osób już wspieranych w podmiotach reintegracyjnych nowymi usługami (aktywnej integracji) • poprawa warunków mieszkaniowych uczestników projektów (z wyłączeniem możliwości przekazania uczestnikom środków finansowych na ten cel oraz jako działania towarzyszące usługom aktywnej integracji) • poprawą kompetencji w zakresie spędzania czasu wolnego i rekreacji oraz uczestnictwa w kulturze, skierowane w szczególności do opiekunów i dzieci w celu wzmacniania więzi (jako działania towarzyszące usługom aktywnej integracji)	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.03 Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej	Brak planowanych naborów w tym obszarze[14]

[14] Pomimo braku planowanych naborów na ten typ projektów w latach 2026-2028, aktualnie realizowane są projekty z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej w ramach naborów wcześniejszych. Wartość podpisanych umów dla Działania 08.03 wskazano w rozdziale 5.

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
4.	Rozwój usług asystenckich • wspierających aktywność społeczną, edukacyjną lub zawodową dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w szczególności dla osób z niepełnosprawnościami • dopasowanie oferty usług do realnych potrzeb	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN
5.	Tworzenie mieszkań wspomaganych i treningowych dla osób z niepełnosprawnościami • Wsparcie tworzenia i funkcjonowania mieszkań treningowych i wspomaganych oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe łączących wsparcie społeczne (tzw. koszyk usług) i mieszkaniowe (EFS+)	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
6.	Rozwój mieszkalnictwa adaptowalnego dla osób z niepełnosprawnościami • dostosowanie mieszkań do potrzeb osób z niepełnosprawnościami • drobne remonty i naprawy	DEFS DWRR	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych EFRR, Działanie FEDP 04.03 Inwestycje społeczne	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 4.3 wynosi 22 500 000,00 PLN środków EFS+.
7.	Wdrożenie teleopieki i technologii wspierających samodzielność • Działania w zakresie teleopieki domowej dla seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami, w tym upowszechnienie i realizacja usług opiekuńczych z wykorzystaniem nowoczesnych technologii	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
	informacyjno-komunikacyjnych – tzw. systemów „teleopieki" w ramach przedsięwzięcia priorytetowego			łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN
8.	Tworzenie i rozwój wypożyczalni sprzętu wspomagającego i sprzętu pielęgnacyjnego • Finansowanie zakupu i wypożyczania sprzętu	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN
9.	Zapewnienie usług transportowych („door to door") dla osób z niepełnosprawnościami • dla osób wykluczonych komunikacyjnie • na obszarach wiejskich	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
				projektów 63 375 948 PLN
10.	Usługi dożywiania dla osób z niepełnosprawnościami • w tym możliwość dowozu posiłków do miejsca zamieszkania	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN
11.	Rozwój systemu wsparcia dla opiekunów osób niesamodzielnych • szkolenia • poradnictwo psychologiczne • opieka wytchnieniowa	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
12.	Szkolenie kadr na potrzeby świadczenia usług w środowisku/społeczności lokalnej dla osób z niepełnosprawnościami	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN
13.	Popularyzowanie aktywności osób z niepełnosprawnościami poprzez wspieranie przedsięwzięć kulturalnych, sportowych oraz twórczości.	ROPS	Budżet Województwa Podlaskiego/ zlecanie zadań publicznych w sferze działań na rzecz OzN	30 000 zł[15]
14.	Rozwój systemu wsparcia rodzin z osobami niesamodzielnymi oraz ich nieformalnych opiekunów, obejmujący również podnoszenie kompetencji	ROPS	Budżet Województwa Podlaskiego	30 000 zł[16]

[15] Realizacja działań ROPS w Białymstoku zależy od wysokości środków finansowych przyznanych z budżetu województwa.
[16] Jak wyżej.

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
	pracowników służb społecznych i opiekunów osób z niepełnosprawnościami.			

4.5 OBSZAR V – OSOBY W KRYZYSIE ZDROWIA PSYCHICZNEGO

4.5.1 Kluczowe wnioski z diagnozy Obszaru V.

1. Światowa Organizacja Zdrowia zdrowie definiuje jako pełny dobrostan fizyczny, psychiczny i społeczny człowieka. Zdrowie psychiczne umożliwia jednostce sprawne funkcjonowanie w społeczeństwie. Kryzys psychiczny wywołany trudną sytuacją życiową, w sytuacji kiedy jednostka nie otrzyma odpowiednio wcześnie pomocy i wsparcia może przekształcić się w zaburzenie psychiczne. Statystyki wskazują, że różne kryzysy dotykają nawet 25% społeczeństwa.
2. W województwie podlaskim obserwuje się ciągły wzrost liczby osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym dzieci i młodzieży potrzebującej specjalistycznej pomocy i wsparcia.
3. Trudność w monitorowaniu zdrowia psychicznego wynika z jego złożoności oraz społecznej stygmatyzacji.
4. W województwie podlaskim funkcjonuje tylko 19 (było 21) placówek zajmujących się środowiskową opieką psychologiczną i psychoterapeutyczną dla dzieci i młodzieży. Poza tym dostępna jest ona zazwyczaj w większych miastach.
5. Nierównomierny dostęp do opieki psychiatrycznej w regionie, w szczególności ograniczony dostęp do świadczeń opieki psychiatrycznej dla mieszkańców wsi.
6. W województwie podlaskim działa obecnie 8 Centrów Zdrowia Psychicznego, oferujących kompleksową pomoc osobom z problemami psychicznymi. Dodatkowo, w ramach tych centrów, dostępne są punkty zgłoszeniowo-koordynacyjne, które pełnią rolę miejsc pierwszego kontaktu dla pacjentów.
7. Na terenie województwa podlaskiego łącznie funkcjonuje 67 mieszkań treningowych i wspomaganych, z czego 36 prowadzonych jest przez jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty lub podmioty działające na ich zlecenie), a 31 przez organizacje pozarządowe.
8. Obserwuje się niewystarczająca dostępność usług środowiskowych w stosunku do zwiększających się potrzeb społeczeństwa. Dotychczas utworzono tylko 11 CIS-ów, 8 KIS-ów, 10 ZAZ-ów, 25 ŚDS. (W poprzednim RPDI podane 17 CIS-ów, 6 KIS-ów, 6 ZAZ-ów, 24 ŚDS).
9. Obecny system opieki nad zdrowiem psychicznym jest niewystarczający i wymaga pilnych, radykalnych zmian w kierunku bardziej dostępnego, godnego i zintegrowanego wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.
10. Rośnie społeczna świadomość wagi zdrowia psychicznego – odsetek osób uznających je za najważniejszy problem zdrowotny wzrósł z 19% w 2019 r. do 40% w 2024 r.

11. Według prognoz Światowej Organizacji Zdrowia do 2030 roku depresja stanie się najczęściej diagnozowaną chorobą na świecie.
12. Najczęstsze problemy to: stany lękowe, depresja, zaburzenia psychosomatyczne, uzależnienia od alkoholu i substancji psychoaktywnych, ADHD u dzieci i młodzieży oraz demencja – czyli zaburzenia wymagające długoterminowego i zróżnicowanego wsparcia.
13. Problemy ze zdrowiem psychicznym mają charakter powszechny i narastający, dotyczą zarówno dorosłych, jak i dzieci i młodzieży, a istniejące systemy opieki – w tym na poziomie regionalnym, jak w województwie podlaskim – są niewystarczające względem skali potrzeb społecznych.
14. W województwie podlaskim już w 2017 r. odsetek osób z zaburzeniami psychicznymi wynosił ok. 180 tys. osób tj. ponad 23%, co plasuje je na 10 pozycji w skali wszystkich województw w Polsce, co pokazuje znaczne rozpowszechnienie zjawiska. Zaburzenia psychiczne dotykają około 10% dzieci i młodzieży w Polsce, co oznacza, że ponad 600 tys. osób poniżej 18. roku życia wymaga specjalistycznej opieki. W województwie podlaskim szacuje się, że ponad 10 tys. dzieci i młodzieży powyżej 10. roku życia powinno regularnie korzystać ze wsparcia.
15. Skala problemów zdrowia psychicznego jest prawdopodobnie znacznie większa niż wskazują oficjalne dane, a dramatyczny wzrost liczby prób samobójczych – szczególnie w województwie podlaskim – potwierdza pilną potrzebę przeciwdziałania kryzysom psychicznym oraz przełamywania stygmatyzacji związanej z korzystaniem z pomocy.
16. Próby samobójcze są najbardziej drastycznym przejawem kryzysów psychicznych i w ostatnich latach ich liczba znacząco wzrosła. W województwie podlaskim zanotowano wzrost o 74% w ciągu 5 lat, co jest ponad dwukrotnie wyższym wzrostem niż średnia krajowa (36%).
17. Województwo podlaskie odnotowuje znacznie wyższy wskaźnik prób samobójczych niż reszta kraju.
18. Dane te pokazują nie tylko narastanie problemów, ale też brak wystarczającej reakcji systemu wsparcia, w tym profilaktyki, edukacji i dostępu do pomocy psychologicznej.
19. W województwie podlaskim wzrasta intensywność świadczenia specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi.
20. Brak realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi na terenie 64 gmin.
21. Wzrost ogólnej liczby osób korzystających z pomocy poradni zdrowia psychicznego w województwie podlaskim.

4.5.2 Rekomendacje dotyczące Obszaru V.

1. Wdrażanie programów profilaktycznych skierowanych do rodziców dzieci i młodzieży w kryzysie zdrowia psychicznego, w tym zmagających się z myślami samobójczymi.
2. Przełamywanie stereotypów dotyczących osób w kryzysie zdrowia psychicznego poprzez realizację spotkań informacyjno-edukacyjnych oraz działań psychoedukacyjnych.
3. Edukacja i rozwój kompetencji osób pełniących funkcje wychowawcze, opiekuńcze wspierające i zarządcze w zakresie wspierania zdrowia psychicznego.
4. Inicjowanie i wdrażanie aktywnej wymiany doświadczeń między samorządami gminnymi w zakresie działań na rzecz zdrowia psychicznego. Tworzenie lokalnych sieci wsparcia środowiskowego — integracja działań OPS, PCPR, szkół, poradni, NGO, centrów zdrowia psychicznego i samorządów.
5. Organizowanie grup samopomocowych pod nadzorem psychoterapeuty, w tym grup wsparcia dla różnych grup społecznych (np. kobiet, mężczyzn, rodziców)
6. Rozwój i rozbudowa placówek świadczących usługi środowiskowe takich jak: usługi opiekuńcze, terapia środowiskowa (rodzin, dorosłych i dzieci), dzienny ośrodek wsparcia. Rozwój opieki środowiskowej dla dzieci i młodzieży – wsparcie psychoterapeutyczne, środowiskowe punkty konsultacyjne, działania w szkołach.
7. Tworzenie punktów konsultacyjnych oraz telefonów zaufania dla dzieci, młodzieży i rodziców.
8. Zwiększenie liczby wykwalifikowanych specjalistów poprzez kształcenie kadry Centrów Zdrowia Psychicznego oraz szkolenia dla kadry niemedycznej (m.in. pracowników socjalnych, psychologów, psychoterapeutów)
9. Rozwój usług transportu w celu zwiększenia dostępności pomocy specjalistów. Rozwój mobilnych form pomocy — np. zespołów interwencji kryzysowej, psychologa w środowisku lokalnym.
10. Rozwój usług społecznych ukierunkowanych na wsparcie i aktywizację osób neuroróżnorodnych w środowisku.

4.5.3 Założenia dotyczące deinstytucjonalizacji w ramach Obszaru V.

Założenia deinstytucjonalizacji w obszarze zdrowia psychicznego w województwie podlaskim obejmują rozwój zróżnicowanych usług środowiskowych dostosowanych do indywidualnych potrzeb osób dorosłych, dzieci i młodzieży w kryzysie psychicznym oraz ich rodzin. Działania będą realizowane w sposób dostosowany do specyfiki lokalnej, w gminach lub zespołach gmin, co pozwoli na efektywne planowanie i koordynację wsparcia. Kluczowe znaczenie ma pozyskiwanie wysoko wykwalifikowanych specjalistów w dziedzinie psychiatrii, psychologii, terapii indywidualnej i rodzinnej oraz podnoszenie kompetencji kadry pedagogicznej i samorządowej. Istotnym elementem

wsparcia będą grupy samopomocowe, grupy wsparcia, rozwój opieki wytchnieniowej oraz mobilne formy świadczenia usług, w tym transport do specjalistów. Całość działań będzie ukierunkowana na zwiększenie niezależności, bezpieczeństwa i jakości życia osób w kryzysie zdrowia psychicznego oraz wspieranie ich funkcjonowania w środowisku lokalnym.

4.5.4 Cel szczegółowy Obszaru V.

Zapewnienie osobom w kryzysie zdrowia psychicznego i ich rodzinom dostępu do zintegrowanego systemu wsparcia zdrowia psychicznego, obejmującego kompleksowe usługi środowiskowe, terapeutyczne i medyczne w miejscu zamieszkania.

4.5.5 Planowane działania – Obszar V.

Tabela 5. Działania w obszarze wsparcia osób w kryzysie zdrowia psychicznego

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
1.	Inwestycje mające na celu poprawę dostępności w szczególności na rzecz osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (w tym osób z niepełnosprawnościami, przewlekle chorych i osób starszych) • Do obiektów i przestrzeni publicznej - inwestycje mające na celu zapewnienie wolnych od barier przestrzeni komunikacyjnych i architektonicznych. • Do indywidualnych miejsc zamieszkania - inwestycje mające na celu zapewnienie wsparcia dostosowanego do indywidualnych potrzeb poszczególnych osób i zapewnienie wolnych od barier przestrzeni komunikacyjnych i architektonicznych w codziennym funkcjonowaniu tych osób. Możliwe jest zastosowanie grantów.	DWRR	EFRR, Działanie FEDP 04.03 Inwestycje społeczne	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 4.3 wynosi 22 500 000,00 PLN środków EFS+.
2.	Realizacja działań społeczno-wychowawczych, w tym kształtowanie kompetencji społeczno-emocjonalnych uczniów, edukacja prozdrowotna, a także wsparcie psychologiczne będące odpowiedzią na problemy wychowawcze oraz trudności w nauce • Wsparcie powinno mieć charakter systemowy i kompleksowy, uwzględniający potrzeby:	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.01 Rozwój	Zgodnie z planowaną alokacją dla Działania 08.01 FEdP

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
	○ uczniów ○ rodziców/opiekunów ○ nauczycieli/wychowawców		edukacji i kształcenia[17]	
3.	Wsparcie istniejącej oraz tworzenie nowej infrastruktury mieszkaniowej, w tym mieszkań treningowych i wspomaganych • Realizacja usług opartych na modelu „Najpierw Mieszkanie" lub podobnych dla osób doświadczających bezdomności spowodowanej zaburzeniami psychicznymi • Tworzenie mieszkań komunalnych i najmu socjalnego dla osób w kryzysie zdrowia psychicznego • Zapewnienie w mieszkaniach kompleksowego wsparcia w postaci usług, tj. pomoc asystenta, psychologa, trenera, poradnictwa specjalistycznego, zawodowego lub finansowego oraz innych specjalistów wspierających osoby w nich przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub w samodzielnym funkcjonowaniu.	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych EFRR, Działanie FEDP 04.03 Inwestycje społeczne	Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 8.4 wynosi 56 704 796 PLN środków EFS+, natomiast łączna wartość dofinansowania projektów 63 375 948 PLN Łączna planowana alokacja na lata 2026-2028 w ramach Działania 4.3 wynosi

[17] Na etapie analizy FEdP oraz SZOP FEdP na potrzeby aktualizacji RPDI, zidentyfikowano w ramach Działania 08.01 Rozwój edukacji i kształcenia, możliwość finansowania ważnych usług społecznych z punktu widzenia potrzeb rodzin z dziećmi z niepełnosprawnościami oraz specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, a także usług wspierających dobrostan psychiczny dzieci i młodzieży (w tym kształtowanie kompetencji społeczno-wychowawczych). Ze względu na wagę i znaczenie wspomnianych rodzajów usług zdecydowano o ich włączeniu do RPDI w obszarze wsparcia „Rodzin z dziećmi, w tym z dziećmi z niepełnosprawnością". Ponieważ jednak w ramach Działania 08.01 możliwa jest realizacja wielu innych typów projektów niż usługi społeczne, zdecydowano się nie wskazywać planowanej alokacji dla tego Działania.

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
				22 500 000,00 PLN środków EFS+.
4.	Rozwój systemu wsparcia dla otoczenia osób z problemami zdrowia psychicznego lub niepełnosprawnością psychiczną. • szkolenia • poradnictwo psychologiczne • opieka wytchnieniowa	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Brak planowanych naborów w przedmiotowym obszarze
5.	Usługi dożywiania dla osób w kryzysie zdrowia psychicznego • w tym możliwość dowozu posiłków do miejsca zamieszkania	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Brak planowanych naborów w przedmiotowym obszarze[18]
6.	Działania profilaktyczne dotyczące kryzysów psychicznych, w tym samobójczych skierowanych do dzieci i młodzieży • Planowanie i realizacja programów profilaktycznych ○ w zakresie wzmocnienia kompetencji opiekuńczo-wychowawczych opiekunów dzieci i młodzieży: rodzin, nauczycieli, wychowawców	ROPS	Budżet Województwa Podlaskiego	60 000 zł[19]

[18] Pomimo braku planowanych naborów na ten typ projektów w latach 2026-2028, aktualnie realizowane są projekty z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej w ramach naborów wcześniejszych. Wartość podpisanych umów dla Działania 08.03 wskazano w rozdziale 5.
[19] Realizacja działań ROPS w Białymstoku zależy od wysokości środków finansowych przyznanych z budżetu województwa.

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
	○ w zakresie propagowania zdrowego, aktywnego stylu życia, w którym dużą wagę przywiązuje się do ogólnie pojętego zdrowia psychicznego ○ w zakresie zapobiegania stygmatyzacji osób w kryzysie psychicznym ○ kampanie medialne - wykorzystanie mediów społecznościowych			
7.	Zwiększenie dostępności do specjalistycznych środowiskowych usług w zakresie zdrowia psychicznego • Rozwój usług transportu (np. „door to door") • Rozwój usług mobilnych, świadczonych przez specjalistów w miejscu zamieszkania osoby wspieranej • Rozwój usług zdalnych (np. w ramach działań interwencyjnych, doraźnych) • Rozwój innych form wsparcia środowiskowego w tym: ○ klubów pacjenta ○ grup samopomocowych ○ grup wsparcia oraz innych Rozwój usług transportu w celu zwiększenia dostępności pomocy specjalistów • Zapewnienie transportu i wsparcia w koordynacji opieki dla osób z zaburzeniami psychicznymi	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	Brak planowanych naborów w przedmiotowym obszarze

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
8.	Prowadzenie wsparcia psychologiczno-terapeutycznego dla dzieci i młodzieży.	ROPS	Budżet Województwa Podlaskiego/ zlecanie zadań publicznych w sferze przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym	30 000 zł[20]

[20] Realizacja działań ROPS w Białymstoku zależy od wysokości środków finansowych przyznanych z budżetu województwa.

4.6 OBSZAR VI – OSOBY W KRYZYSIE BEZDOMNOŚCI

4.6.1 Kluczowe wnioski z diagnozy Obszaru VI.

1. W porównaniu do innych województw, województwo podlaskie charakteryzuje się najmniejszą liczbą osób dotkniętych kryzysem bezdomności.
2. Problemem jest brak rzetelnej i zaktualizowanej bazy danych dotyczącej osób pozostających w kryzysie bezdomności. Tego rodzaju brak informacji utrudnia skuteczne planowanie i realizowanie działań pomocowych, ogranicza dostęp do zasobów oraz uniemożliwia monitorowanie efektywności podejmowanych interwencji. Aby poprawić sytuację, konieczne jest stworzenie centralnej bazy danych, która pozwoli na dokładniejsze określenie potrzeb osób bezdomnych oraz lepszą koordynację działań pomocowych.
3. Na podstawie Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych można stwierdzić, że typowy bezdomny w województwie podlaskim to mężczyzna w wieku 41 - 60 lat, posiadający wykształcenie podstawowe lub zawodowe. Głównymi źródłami jego dochodu są zasiłki z pomocy społecznej, a także emerytury lub renty. Bezdomność w tej grupie trwa najczęściej do 5 lat. Do najczęstszych przyczyn bezdomności należą uzależnienie od alkoholu, konflikty rodzinne, utrata pracy oraz eksmisja.
4. Mimo ogólnego wzrostu liczby osób bezdomnych w Polsce, w województwie podlaskim odnotowano tendencję spadkową. Dane wskazują na zmniejszenie liczby osób bezdomnych w tym regionie: w 2017 roku wynosiła ona 693 osoby, w 2019 roku – 646 osób, a w 2024 roku – 638 osób. Pomimo tych danych, należy mieć na uwadze, że sytuacja społeczno-gospodarcza ostatnich lat – taka jak pandemia COVID-19, wojna w Ukrainie czy rosnąca inflacja – mogą w przyszłości przyczynić się do pogłębiania problemu bezdomności oraz zwiększać ryzyko popadania w kryzys mieszkaniowy kolejnych osób.
5. W województwie podlaskim najwięcej bezdomnych przebywa w: m. Białystok (369), m. Suwałki (59), i w powiecie suwalskim (56). Tylko na terenie 3 powiatów: siemiatyckim, sejneńskim i sokólskim nie zarejestrowano osób bezdomnych.
6. Na terenie województwa podlaskiego (dane na 28.02.2025 r.) działa 17 placówek udzielających tymczasowego schronienia dla osób bezdomnych (ogrzewalnie, noclegownie, ośrodki wychodzenia z bezdomności itp.) Ponadto, (według danych na 25.10.2024 r.) funkcjonuje 37 ośrodków wsparcia doraźnego oferując pomoc w postaci jadłodajni, punktów wydawania paczek żywnościowych, odzieży, pomocy medycznej, pralni, łaźni, i innych usług.
7. Białystok dysponuje największą liczbą placówek udzielających tymczasowego schronienia w województwie podlaskim. Na terenie miasta funkcjonuje:
   - 5 noclegowni oferujących łącznie 193 miejsca,
   - 2 ogrzewalnie z łączną liczbą 74 miejsc,

- 1 schronisko z usługami opiekuńczymi, dysponujące 30 miejscami.

8. Na obszarze 7 powiatów nie odnotowano noclegowni, ogrzewalni, schronisk dla osób w kryzysie bezdomności.
9. Najczęstszym miejscem przebywania osób bezdomnych w przypadku placówek są noclegownie (177), ogrzewalnie (122) i schroniska (92), zaś w przypadku miejsc pozainstytucjonalnych są to: pustostany, domki na działkach i altany działkowe (49), rzadziej ulica, klatki schodowe, dworce, altany śmietnikowe, piwnice (39).
10. Najwięcej placówek udzielających tymczasowego schronienia (schronisk, ogrzewalni i noclegowni) znajduje się na terenie miasta Białystok. Placówki te mogą przyjmować głównie osoby bezdomne zameldowane w Białymstoku, a osoby spoza miasta mogą zostać przyjęte jedynie w przypadku, gdy miasto Białystok wystąpi pisemnie do gminy z wnioskiem o płatność. Stanowi to poważny problem, ponieważ osoby bezdomne często migrują do większych miast, poszukując dostępu do licznych instytucji pomocowych oraz możliwości opieki medycznej, a ograniczenia w przyjmowaniu mogą skutkować dodatkowymi trudnościami w uzyskaniu pomocy.
11. Na terenie województwa podlaskiego liczba streetworkerów (4 osoby) jest niewystarczająca w stosunku do liczby osób pozostających w kryzysie bezdomności. W 2022 roku streetworkerzy objęli wsparciem 247 osób w kryzysie bezdomności, co wskazuje na wyraźną dysproporcję między liczbą profesjonalistów a potrzebującymi pomocy.
12. Zgodnie z przepisami, obowiązek finansowania pobytu osoby bezdomnej w placówce tymczasowego schronienia spoczywa na gminie, w której osoba ta była ostatnio zameldowana. W analizowanym okresie liczba osób, którym opłacono taki pobyt, zmniejszyła się istotnie – z 333 w 2020 roku do 178 w 2022 roku. Może to wynikać m.in. z niechęci gmin do przyjmowania odpowiedzialności za osoby bezdomne, co objawia się unikaniem zawierania umów i finansowania ich pobytu. W praktyce tylko nieliczne gminy decydują się na współpracę w zakresie wsparcia osób bezdomnych, co może wpływać na ograniczony dostęp tej grupy do pomocy instytucjonalnej.
13. W 2022 roku w województwie podlaskim świadczenie w formie wsparcia poprzez przyznanie mieszkania chronionego otrzymało jedynie 10 osób w kryzysie bezdomności, co stanowi niespełna 1,5% ogólnej liczby osób bezdomnych w regionie. Tak niski odsetek świadczy o ograniczonej dostępności tej formy pomocy i wskazuje na systemowy problem, który ma charakter ogólnokrajowy.
14. W województwie podlaskim instrumenty wsparcia osób w kryzysie bezdomności, takie jak indywidualny program wychodzenia z bezdomności czy kontrakt socjalny, są wykorzystywane stosunkowo rzadko. Może to wynikać z braku wystarczających zasobów kadrowych i finansowych, trudności w dotarciu do osób potrzebujących, a także ograniczonej dostępności odpowiednich instytucji i programów pomocowych.

Ograniczone wykorzystanie tych narzędzi może obniżać skuteczność działań na rzecz reintegracji osób bezdomnych.

15. Na podstawie informacji przekazanych przez gminy oraz powiaty można stwierdzić, że w 2022 roku w województwie podlaskim odnotowano niewielką, ale pozytywną tendencję – samodzielność życiową osiągnęły 82 osoby bezdomne (wzrost o 20 w porównaniu do 2020 roku), a zatrudnienie podjęło 8 osób, mimo nieznacznego spadku w porównaniu do roku 2020, kiedy zatrudnienie podjęło 12 osób. Wskazuje to na częściową skuteczność działań wspierających wychodzenie z bezdomności.
16. Zapewnienie lokalu mieszkalnego, szczególnie w formie najmu socjalnego lub komunalnego, jest kluczowym elementem wychodzenia z bezdomności. W 2022 roku w województwie podlaskim przyznano bezdomnym jedynie 25 lokali (20 socjalnych i 5 komunalnych). Dane te wskazują na niewystarczającą skalę tego typu wsparcia w województwie.
17. Potrzeba tworzenia mieszkań treningowych, wspomaganych i innych form mieszkalnictwa, a także dostępu do mieszkań np. w ramach modelu „Najpierw mieszkanie" lub mieszkań z najmu socjalnego.
18. Długotrwałe przebywanie w placówkach wieloosobowych może pogłębiać wykluczenie społeczne. Tego rodzaju środowisko często ogranicza możliwość podejmowania decyzji dotyczących własnego życia, co prowadzi do utrwalania bierności. Ponadto brak indywidualnego podejścia i stymulacji rozwoju sprawia, że osoby przebywające w takich placówkach nie rozwijają, a często wręcz tracą, kompetencje społeczne i emocjonalne niezbędne do samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie.

4.6.2 Rekomendacje dotyczące Obszaru VI.

1. Zwiększenie wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności w środowisku metodą streetworkingu.
2. Tworzenie mobilnych punktów poradnictwa, w tym mobilnych punktów medycznych w formie karetek z lekarzem udzielającym podstawowej pomocy medycznej. W przypadku poważniejszych schorzeń lekarz może wspierać pacjenta w uzyskaniu dostępu do specjalisty.
3. Włączenie osób w kryzysie bezdomności w programy zatrudnienia socjalnego.
4. Zapewnienie osobom w kryzysie bezdomności przebywającym w placówkach interwencyjnych dostępu do poradnictwa specjalistycznego (m.in. psychologicznego, prawnego, terapii uzależnień).
5. Objęcie osób w kryzysie bezdomności indywidualnymi planami reintegracyjnymi.
6. Włączenie do prac komisji mieszkaniowej streetworkerów oraz pracowników socjalnych bezpośrednio pracujących z osobami w kryzysie bezdomności, a także zapewnienie wsparcia specjalistycznego w miejscu zamieszkania, w celu usprawnienia procesu usamodzielniania.

7. Realizacja działań profilaktycznych i interwencyjnych w zakresie mieszkalnictwa oraz rozwój i wsparcie zróżnicowanych form mieszkalnictwa z usługami (w tym reintegracyjnymi), stanowiących narzędzie rozwiązywania kryzysu bezdomności.
8. Podnoszenie kompetencji i kwalifikacji kadr świadczących wsparcie osobom w kryzysie bezdomności, z uwzględnieniem wsparcia udzielanego w miejscu pobytu.

4.6.3 Założenia dotyczące deinstytucjonalizacji w ramach Obszaru VI.

Założenia deinstytucjonalizacji w obszarze osób w kryzysie bezdomności w województwie podlaskim koncentrują się na tworzeniu skutecznego systemu wsparcia w środowisku, minimalizując potrzebę korzystania z placówek wieloosobowych. System opiera się na rozwoju mieszkań wspomaganych, treningowych, socjalnych i komunalnych, powiązanych z kompleksowym „koszykiem usług" obejmującym wsparcie asystenckie, psychologiczne i poradnictwo specjalistyczne. Istotnym elementem jest wsparcie profilaktyczne i interwencyjne dla osób zagrożonych bezdomnością oraz działań na rzecz reintegracji osób opuszczających placówki tymczasowe. Realizacja zakłada silną współpracę międzysektorową, w tym z organizacjami pozarządowymi, jednostkami samorządowymi i placówkami ochrony zdrowia. Całość działań będzie monitorowana i koordynowana lokalnie, aby zapewnić kompleksowość, adekwatność wsparcia i dostępność usług dla potrzebujących.

4.6.4 Cel szczegółowy Obszaru VI.

Zapewnienie osobom w kryzysie bezdomności oraz zagrożonym bezdomnością kompleksowego wsparcia w środowisku i placówkach, obejmującego dostęp do mieszkalnictwa wspomaganego i socjalnego, poradnictwa specjalistycznego, programów reintegracyjnych, aktywizacji zawodowej oraz współpracy międzysektorowej, w celu umożliwienia samodzielnego funkcjonowania i reintegracji społecznej.

4.6.5 Planowane działania – Obszar VI.

Tabela 6. Działania w obszarze wsparcia osób w kryzysie bezdomności

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
1.	Aktywizacja społeczno-zawodowa osób w kryzysie bezdomności, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym.: • usługi aktywnej integracji o charakterze: ○ społecznym, ○ zawodowym, ○ zdrowotnym ○ edukacyjnym, służące kompleksowemu i zindywidualizowanemu wsparciu (w tym osób w kryzysie bezdomności): • usługi aktywnej integracji o charakterze społecznym, których celem jest nabycie, przywrócenie lub wzmocnienie kompetencji społecznych, zaradności, samodzielności i aktywności społecznej poprzez m.in udział w zajęciach w jednostkach reintegracyjnych takich jak warsztaty terapii zajęciowej, zakład aktywności zawodowej, centrum integracji społecznej, klub integracji społecznej oraz w innych ośrodkach wsparcia, obejmujących m.in:	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP.08.03 Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej	Brak planowanych naborów w przedmiotowym obszarze [21]

[21] Pomimo braku planowanych naborów na ten typ projektów w latach 2026-2028, aktualnie realizowane są projekty z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej w ramach naborów wcześniejszych. Wartość podpisanych umów dla Działania 08.03 wskazano w rozdziale 5.

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
	○ działania z zakresu poradnictwa specjalistycznego służące przywróceniu lub wzmocnieniu kompetencji społecznych, zaradności, samodzielności i aktywności społecznej, ○ działania z zakresu poradnictwa i wsparcia indywidualnego oraz grupowego w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno-zawodowych umożliwiających docelowo powrót do życia społecznego, ○ rozwój pracy socjalnej opartej o działania w ramach różnych form kontraktu socjalnego.			
2.	Wsparcie istniejącej oraz tworzenie nowej infrastruktury mieszkaniowej, w tym mieszkań treningowych i wspomaganych dla osób w kryzysie bezdomności • Realizacja usług opartych na modelu „Najpierw Mieszkanie" lub podobnych pozytywnie zweryfikowanych dla osób doświadczających bezdomności • Zapewnienie w mieszkaniach kompleksowego wsparcia w postaci usług, tj. pomoc asystenta, psychologa, trenera, poradnictwa specjalistycznego, zawodowego lub finansowego oraz innych specjalistów wspierających osoby w nich przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub w samodzielnym funkcjonowaniu.	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie 8.5 Wzmocnienie aktywnej integracji społecznej	Brak planowanych naborów w przedmiotowym obszarze

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
3.	Rozwój usług środowiskowych i interwencyjnych • wzmocnienie działań streetworkingu, • objęcie wsparciem osób opuszczających placówki tymczasowego schronienia poprzez mobilne punkty poradnictwa i opieki medycznej, • udzielanie wsparcia interwencyjnego w formie krótkoterminowych schronisk z usługami	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP. Działanie 8.5 Wzmocnienie aktywnej integracji społecznej	Brak planowanych naborów w przedmiotowym obszarze
4.	Kształcenie kadr na potrzeby świadczenia usług społecznych na rzecz osób w kryzysie bezdomności • usługi szkoleniowo-doradcze w formie wizyt studyjnych, szkoleń oraz warsztatów podnoszące świadomość, kompetencje i kwalifikacje kadr, • zapewnienie kadry specjalistycznej w różnych formach mieszkalnictwa.	DEFS	FEdP, EFS+, Działanie FEDP. Działanie 8.5 Wzmocnienie aktywnej integracji społecznej	Brak planowanych naborów w przedmiotowym obszarze
5.	Monitorowanie zjawiska bezdomności, analiza zapotrzebowania na usługi społeczne dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością z terenu województwa podlaskiego • prowadzenie badań z obszaru bezdomności w woj. podlaskim	ROPS	FERS	Zadanie merytoryczne realizowane w ramach zadań własnych. Brak kwotowej alokacji.

Lp.	Działania	Realizator	Źródło finansowania	Planowana alokacja w latach 2026-2028
6.	Wspieranie działań skierowanych do osób i rodzin zagrożonych bądź dotkniętych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym bezdomnością. • rozwój streetworkingu skierowanego do osób przebywających w przestrzeni publicznej i miejscach niemieszkalnych, • zapewnienie pomocy doraźnej (np. jadłodajni, punktów wydawania odzieży i żywności, dostęp do lekarza), zapewnienie wyżywienia oraz koordynacja tych działań.	ROPS	Budżet Województwa Podlaskiego/ zlecanie zadań publicznych w sferze pomocy społecznej	45 000 zł[22]

[22] Realizacja działań ROPS w Białymstoku zależy od wysokości środków finansowych przyznanych z budżetu województwa.

5 Finansowanie

Realizacja Regionalnego Planu Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji w Województwie Podlaskim na lata 2026-2028 będzie finansowana w sposób ramowy, z wyodrębnieniem trzech głównych źródeł finansowania:

1) Fundusze unijne w ramach programu Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027 (FEdP) (Wg. tabeli nr 7)
2) Fundusze unijne w ramach Projektu „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej w województwie podlaskim" w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS)
3) Budżet Województwa Podlaskiego, m.in. w ramach:
   a) Programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii w województwie podlaskim,
   b) Programu na rzecz poprawy warunków życia społecznego i zawodowego osób z niepełnosprawnościami w województwie podlaskim,
   c) Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Podlaskim,
   d) Programu pomocy społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu w województwie podlaskim,
   e) Wieloletniego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w województwie podlaskim,
   f) Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej w województwie podlaskim,
   g) Strategii Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego,
   h) Programu współpracy samorządu województwa podlaskiego z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Inne możliwe źródła finansowania:

1) Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (będący w dyspozycji województwa podlaskiego).
2) Środki własne gmin i powiatów województwa podlaskiego.
3) Środki budżetu państwa.
4) Środki w ramach resortowych programów, m.in. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Tabela 7. Wartość podpisanych umów i pozostała alokacja w FEDP dla działań, w których możliwe jest finansowanie usług społecznych w perspektywie UE 2021-2027

Lp.	Działanie FEDP	Wartość podpisanych umów	Pozostała alokacja do końca perspektywy 2021-2027
1.	EFRR, Działanie FEDP 04.03 Inwestycje społeczne	22 523 520,24 zł	22 500 000,00 zł
2.	EFRR, Działanie FEDP 04.04 Zintegrowane terytorialnie inwestycje społeczne	0,00 zł	31 945 918,87 zł
3.	EFS+, Działanie FEDP.08.03 Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej	85 067 418 zł	75 229 293 zł
4.	EFS+, Działanie FEDP.08.04 Wzrost dostępności usług społecznych	77 681 927,32 zł	135 070 588 zł
5.	EFS+, Działanie FEDP.08.05 Wzmocnienie aktywnej integracji społecznej	37 002 199,40 zł	47 353 000 zł

6 Wskaźniki wspólne dla wszystkich obszarów

Tabela 8. Wskaźniki FEdP

Wskaźnik	Fundusz/Priorytet	Wartość wskaźnika w roku 2025 osiągnięta na podstawie wniosków o płatność projektów realizowanych w ramach FEdP 2021-2027*	Wartość docelowa na podstawie umów/ z wniosków o dofinansowanie projektów realizowanych w ramach FEdP 2021-2027	Źródło wskaźnika
Liczba osób niezatrudnionych objętych wsparciem w programie	EFS+/VIII 4(h)	69	1539	Dane IZ FEdP 2021-2027
Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	EFS+/VIII 4(h)	61	624	Dane IZ FEdP 2021-2027
Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	EFS+/VIII 4(h)	0	460	Dane IZ FEdP 2021-2027
Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	EFS+/VIII 4(h)	0	507	Dane IZ FEdP 2021-2027

Wskaźnik	Fundusz/Priorytet	Wartość wskaźnika w roku 2025 osiągnięta na podstawie wniosków o płatność projektów realizowanych w ramach FEdP 2021-2027*	Wartość docelowa na podstawie umów/ z wniosków o dofinansowanie projektów realizowanych w ramach FEdP 2021-2027	Źródło wskaźnika
Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie	EFS+/VIII 4(k)	43	1736	Dane IZ FEdP 2021-2027
Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	EFS+/VIII 4(k)	0	51	Dane IZ FEdP 2021-2027
Liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej	EFS+/VIII 4(l)	2158	3000	Dane IZ FEdP 2021-2027
Całkowita liczba osób objętych wsparciem	EFS+/VIII 4(l)	2158	3100	Dane IZ FEdP 2021-2027
Liczba osób w kryzysie bezdomności lub dotkniętych wykluczeniem z dostępu	EFS+/VIII 4(l)	0	0	Dane IZ FEdP 2021-2027

Wskaźnik	Fundusz/Priorytet	Wartość wskaźnika w roku 2025 osiągnięta na podstawie wniosków o płatność projektów realizowanych w ramach FEdP 2021-2027*	Wartość docelowa na podstawie umów/ z wniosków o dofinansowanie projektów realizowanych w ramach FEdP 2021-2027	Źródło wskaźnika
do mieszkań, objętych wsparciem w programie				
Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	EFS+/VIII 4(l)	0	2020	Dane IZ FEdP 2021-2027
Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej istniejących po zakończeniu projektu	EFS+/VIII 4(l)	0	48	Dane IZ FEdP 2021-2027

*- stan na 14 kwietnia 2025 r.

Tabela 9. Pozostałe wskaźniki

Lp.	Wskaźnik	Źródło pomiaru wskaźnika	Wartość wskaźnika (2024/2025 r.)[23]	Wartość docelowa (koniec 2028 r.)
	Obszar I – Zagadnienia horyzontalne			
1.	Liczba utworzonych/wspartych CUS	Dane własne ROPS	6	8
2.	Liczb osób, które uzyskały kwalifikacje w ramach szkoleń kadry CUS	Dane własne ROPS	60	120
3.	Liczba LPDI przyjętych uchwałą samorządu lokalnego	Dane własne ROPS	10	60
4.	Lista mieszkań treningowych i wspomaganych prowadzonych przez organizacje pozarządowe	Wykaz Wojewody (PUW)	31	40
5.	Liczba mieszkań treningowych i wspomaganych prowadzonych przez gminę/powiat lub na zlecenie	Wykaz Wojewody (PUW)	36	40
6.	Liczba przedsiębiorstw społecznych	Rejestr Jednostek Polityki Społecznej MRPiPS	27	40

[23] Wartość wskaźnika co do zasady podana jest na rok 2025. Niektóre wartości wskaźnika pochodzą z roku 2024 ze względu na dostępność danych.

Lp.	Wskaźnik	Źródło pomiaru wskaźnika	Wartość wskaźnika (2024/2025 r.)[23]	Wartość docelowa (koniec 2028 r.)
	Obszar II – Rodzina i dzieci, w tym dzieci z niepełnosprawnościami			
7.	Liczba rodzin objętych asystenturą	OZPS	1194	1373
8.	Liczba rodzin zastępczych zawodowych	Sprawozdanie rzeczowo- finansowe z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego, dodatku do zryczałtowanej kwoty, o którym mowa w art. 115 ust 2A ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej...	42	48
9.	Liczba rodzin, którym udzielono porad w ramach poradnictwa specjalistycznego	Sprawozdanie rzeczowo- finansowe z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego, dodatku do zryczałtowanej kwoty, o którym mowa w art. 115 ust 2A ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej...	370	426
10.	Liczba adopcji	ROPS Ośrodek Adopcyjny	54	62
	Obszar III – Osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym seniorzy			
11.	Liczba klubów seniora	Wykaz Wojewody (PUW)	56	64
12.	Dzienne Domy Senior+	Wykaz Wojewody (PUW)	4	5

Lp.	Wskaźnik	Źródło pomiaru wskaźnika	Wartość wskaźnika (2024/2025 r.)[23]	Wartość docelowa (koniec 2028 r.)
13.	Liczba gmin, w których realizowane są usługi opiekuńcze	sprawozdanie MRPiPS-03	81	93
14.	Liczba osób objętych usługami sąsiedzkimi	sprawozdanie MRPiPS-03	94	108
	Obszar IV – Osoby z niepełnosprawnościami			
15.	Liczba gmin, w których realizowane są specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania	sprawozdanie MRPiPS-03	2	15
16.	Liczba osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania	sprawozdanie MRPiPS-03	19	45
17.	Liczba Zakładów Aktywności Zawodowej	Dane PUW	10	15
18.	Liczba osób z niepełnosprawnością zatrudnionych w Zakładach Aktywności Zawodowej	Dane PUW	406	465
	Obszar V – Osoby w kryzysie zdrowia psychicznego			

Lp.	Wskaźnik	Źródło pomiaru wskaźnika	Wartość wskaźnika (2024/2025 r.)[23]	Wartość docelowa (koniec 2028 r.)
19.	Ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi	sprawozdanie MRPiPS-06	25	29
20.	Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi	sprawozdanie MRPiPS-03	371	427
21.	Odsetek gmin, które realizują specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	sprawozdanie MRPiPS-03	45,80%	52,67%
	Obszar VI – Osoby w kryzysie bezdomności			
22.	Liczba osób w kryzysie bezdomności	Badanie ogólnopolskie dot. liczby osób bezdomnych - co 2 lata	638	542
23.	Liczba osób w kryzysie bezdomności objętych indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności	Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz osób bezdomnych w województwach - co 2 lata	38	58
24.	Liczba miejsc w placówkach udzielających tymczasowego schronienia	Wykaz Wojewody (PUW)	560	600
25.	Liczba placówek udzielających tymczasowego schronienia	Wykaz Wojewody (PUW)	17	20

7 Monitoring

Jednym z niezbędnych elementów związanych z realizacją *Regionalnego Planu Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji w Województwie Podlaskim na lata 2026-2028* jest zaplanowany sposób jego monitoringu. Realizacja naborów oraz osiąganie zakładanych wskaźników wymagają systematycznej obserwacji oraz oceny pozytywnych i negatywnych czynników na nie wpływających. W oparciu o uzyskanie bieżących informacji na temat realizacji Planu umożliwi szybkie identyfikowanie wszelkich nieprawidłowości, a dzięki temu podejmowanie odpowiednich działań zaradczych.

Proces monitorowania będzie polegał na systematycznym obserwowaniu zmian zachodzących w ramach poszczególnych obszarów interwencji założonych w Programie. Pozwoli to ocenić postępy, zweryfikuje kierunek zmian, a także umożliwi bieżącą modyfikację działań oraz dostosowanie zapisów Planu do zmieniających się warunków. Prowadzona będzie bieżąca wymiana informacji pomiędzy ROPS, Instytucją Zarządzającą oraz przedstawicielami innych instytucji zaangażowanych w powstanie oraz we wdrażanie dokumentu. Za monitoring odpowiedzialne będą podmioty zaangażowane w realizację Planu, przy koordynacji Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku. Monitoring prowadzony będzie co 3 lata, a jego efektem będzie raport.

8 Spis tabel

Tabela 1. Rekomendowane działania o charakterze horyzontalnym 17
Tabela 2. Działania w obszarze wsparcia rodzin i dzieci, w tym dzieci z niepełnosprawnościami 29
Tabela 3. Działania w obszarze osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (w tym seniorów) 42
Tabela 4. Działania w obszarze wsparcia osób z niepełnosprawnościami 51
Tabela 5. Działania w obszarze wsparcia osób w kryzysie zdrowia psychicznego..... 63
Tabela 6. Działania w obszarze wsparcia osób w kryzysie bezdomności 72
Tabela 7. Wartość podpisanych umów i pozostała alokacja w FEDP dla działań, w których możliwe jest finansowanie usług społecznych w perspektywie UE 2021-2027. 77
Tabela 8. Wskaźniki FEdP..... 78
Tabela 9. Pozostałe wskaźniki 81